

auctoritatis valuerit vel agnoscere, vel docere, animas humanas aut novas singulis corporibus dari, aut cum ipsis corporibus propagari, illud interim asserat quod habet fides ecclesiastica manifestum, omnes scilicet homines ex ipso conceptu trahere originale peccatum, quod sit in singulis nascentibus unius mediatoris sanguine remittendum, ut impietatis nexus, qui prima nativitate contrahitur, secunda nativitate solvatur; et per Filium Dei, qui factus est ex muliere, factus sub lege (*Gal. iv, 4, 5*), ut adoptionem filiorum reciperemus, ipsius adoptionis gratiam, quam unus-

A quisque perdiderat vitio hominis peccatoris, recipiat beneficio Redemptoris. Hoc indubitanter asserens, quidquid deinceps secundum veritatem poterit de animarum origine demonstrare, recte faciet non tacere. Tunc autem quæstio de anima recte tractatur, si non dubitatur de originali peccato humani generis, et de beneficio sancti baptismatis, quod captivis donatum est per gratiam Salvatoris, qui dignatus est et totam sine peccato naturam nostri generis accipere, et omnem culpam nostri criminis abolere.

S. FULGENTII

DE FIDE, SEU DE REGULA VERÆ FIDEI, AD PETRUM, LIBER UNUS.

500 PROLOCUS. — 1. Epistolam, fili Petre, tuæ caritatis accepi, in qua te significasti velle Hierosolymam pergere, et poposcisti te litteris nostris instrui quam debeas in illis partibus veræ fidei regulam tenere^b, ut nullus tibi possit sensus hæreticæ subreperere falsitatis^c. Gaudeo quidem quod pro fide vera sine ullo perfidiæ vitio custodienda sollicitudinem geris, sine qua nulla potest prodesse, imo nec esse, conversio. Apostolica quippe dicit auctoritas quia *sine fide impossibile est placere Deo* (*Hebr. xi, 6*). Fides est namque bonorum omnium fundamentum^d. Fides est humanæ salutis initium^e. Sine hac^f nemo ad filiorum Dei numerum potest pertinere^g: quia sine ipsa nec in hoc sæculo quisquam **501** justificationis consequitur gratiam, nec in futuro vitam possidebit æternam; et si quis hic non ambulaverit per fidem, non perveniet ad speciem. Sine fide omnis labor hominis vacuus est. Tale quippe est, ut sine vera fide quisque velit Deo per contemptum sæculi placere^h; quale si quisquam (*al. quispiam*) tendens ad patriam, in qua se scit beate esse victurum, relinquat itineris rectitudinem, et improvidus sectetur errorem, quo non ad beatam civitatem perveniat, sed in præcipitium cadat; ubi non gaudium pervenienti detur, sed cadenti interitus inferatur.

^a Antehac excusi codices hunc titulum præferunt, *De Fide, ad Petrum Diaconum*. Nos vero addendum duximus et hunc, *seu, De Regula veræ fidei*: tum quia sic appellatur liber iste hic sub initium, et in epistola Ferrandi ad S. Fulgentium, supra 11, tum etiam quia sic legitur in antiquissimo codice ms. Corbeiensi. Expungendum quoque nomen diaconi credidimus. Primo quia ex ipso totius libri contextu facile conjicitur diversum plane esse Petrum hunc a diacono cui inscribitur liber de Incarnatione, seu epistola supra 16. Cum bene multa ibi pertractentur quæ eidem hic non fuissent repetenda. Deinde quia nec fratrem, nec condiaconum vocat, quo tamen nomine compellare solet presbyteros aut diaconos, ut patet ex epistolis supra 5, 12, 14 et 17. Denique, quid si hinc quoque argumentum aliquod ducere non pigeat, quod, infra, capite 45 (auctoris licet, ut ibi dicitur, a Fulgentio diversi) habetur: *In militia sæculi exhibe regi terreno fidele servitium; quia hoc diligit Deus, hoc mandat Apostolus*.

2. Verumtamen ut de fide sufficiens sermo promatur, nec temporis suffragatur spatium, quia celeriter nostrum cupis habere responsum, et tam magnum est hujus disputationis opus, ut magnis vix possit impleriⁱ sermonibus. Neque enim poposcisti sic te debere de fide instrui, ut unam quamlibet hæresim designares^j, contra quam specialiter nostræ disputationis vigilaret intentio: sed cum indefinite definitionem fidei petis, eamque cupis etiam sub brevitate concludi, vides procul dubio quam sit nobis impossibile ut rem tantam in brevi plene comprehendamus, cui sufficientes esse non possumus, etiamsi tantum spatium temporis et tale nobis esset ingenium, ut multa volumina de hoc quod a nobis expetis facere valeremus (*al. valeamus*). Sed quia *Deus prope est omnibus invocantibus eum in veritate* (*Psal. cxxlv, 18*), qui *verbum consummans et brevians fecit super terram* (*Rom. ix, 28*), spero quia, sicut tibi dedit hujus fidei sanctam sollicitudinem, sic etiam mihi, ut tuo tam bono tamque laudabili serviam desiderio, sufficientem tribuet facultatem: ut etsi non potuero (*al. potero*) cuncta dicere, ex quibus omnis error hæreticus possit agnosci, et agnitus vel convinci valeat vel vitari, tamen in nomine atque adjutorio sanctæ Trinitatis, quæ unus solus verus et bonus est

^b Ms. Vaticanus unus, in illis partibus fidem tenere. Cæteri omnes mss. et editi, *veræ fidei regulam*.

^c Ms. Vat. unus, *ut nullus te possit sensus hæreticæ subreperere pravitatis*. Alii duo, *subripere falsitatis*.

^d Ms. Corb. vetustissimus et optimæ notæ habet: *Fides namque divinitus inspirata, ipsu est quæ bonorum omnium fundamentum est*. Cæteri habent ut legitur in textu.

^e Vatic. duo, *et totius humanæ salutis judicium atque initium*.

^f Edd., *Sine hac fide*. Abest *fide* a mss. Corb. et Vat. quatuor.

^g Editi, *pervenire*. Mss. quinque, *pertinere*.

^h Vatic. duo, *Tale quippe est sine vera fide quemquam velle Deo*, etc. Vatic. alter, *si sine vera fide quisque velit*.

ⁱ Sic ms. Vatic. unus. Mss. alii et edd., *ut a magnis vix possit impleri*.

^j Vat. unus, *sic te de fide instrui, ut ... designarem*.

Deus, ea dicam in quibus saltem magna ex parte rationem catholicæ fidei constet sine aliqua erroris caligine contineri. Quibus retentis, poteris etiam illa deprehendere atque fugere, quæ etsi in hoc opere non videntur speciali disputatione convinci, tamen ex iis quæ hic generaliter atque absolute ponuntur, appareat (al. apparent) illa quæ infideles homines a auribus volunt (al. solent) insurrare fidelium, non regula divinæ veritatis tradita, sed nequitia humani erroris inventa.

CAPUT I. — 3. Quocunque igitur loco fueris constitutus, quia, secundum regulam nostri Salvatoris imperio promulgatam, nosti te in uno Patris ^b et Filii et Spiritus sancti nomine baptizatum, principaliter atque indubitanter toto corde retine, Patrem Deum, et Filium Deum, et Spiritum sanctum Deum, id est sanctam atque ineffabilem Trinitatem unum esse naturaliter Deum, de quo in Deuteronomio dicitur: *Audi, Israel, Dominus Deus tuus Deus* (al. Dominus) *unus est* (Deut. vi, 4). Et, *Dominum* **502** *Deum tuum adorabis, et illi soli servies* (Ibid., 13). Verumtamen quia istum unum Deum, qui solus est verus naturaliter Deus, non Patrem solum, neque Filium solum, neque solum Spiritum sanctum, sed simul Patrem et Filium et Spiritum sanctum esse diximus, cavendum est ne sicut Patrem et Filium et Spiritum sanctum unum Deum esse, quantum ad naturalem atinet unitatem ^e, veraciter dicimus, sic eum qui Pater est, eundem vel Filium, vel Spiritum sanctum; aut eum qui Filius est, sive Patrem, sive Spiritum sanctum; aut eum qui Spiritus sanctus proprie in confessione hujus Trinitatis dicitur vel Patrem vel Filium personaliter dicere sive credere, quod omnino nefas est, audeamus.

4. Fides enim quam sancti patriarchæ atque prophetæ ante incarnationem Filii Dei divinitus acceperunt, quam etiam sancti apostoli ab ipso Domino in carne posito audierunt, et, Spiritus sancti magisterio instructi, non solum sermone prædicaverunt, verum etiam ad instructionem saluberrimam posteriorum scriptis suis inditam reliquerunt, unum Deum prædicat Trinitatem, id est Patrem et Filium et Spiritum sanctum. Sed Trinitas vera non esset, si una eademque persona diceretur Pater et Filius et Spiritus sanctus. Si enim sicut est Patris et Filii et Spiritus sancti una substantia, sic esset una persona, nihil omnino esset in quo veraciter Trinitas diceretur. Rursus Trinitas quidem vera esset ^d, sed unus Deus Trinitas ipsa non esset, si quemadmodum Pater et Filius et Spiritus sanctus personarum sunt ab invicem proprietate distincti, sic fuissent naturarum quoque diversitate discreti. Sed quia in illo uno vero Deo Trinitate, non solum quod unus Deus est, sed

A etiam quod Trinitas est, naturaliter verum est, propterea ipse verus Deus in personis Trinitas est, et in una natura unus est ^e. Per hanc unitatem naturalem totus Pater in Filio et Spiritu sancto est, et totus Filius in Patre et Spiritu sancto est, totusque Spiritus sanctus in Patre et Filio est. Nullus horum extra quemlibet ipsorum est (1 Sent., dist. 19, cap. Et inde): quia nemo alium aut præcedit æternitate, aut excedit magnitudine, aut superat potestate. Quia nec Filio nec Spiritu sancto, quantum ad naturæ divinæ unitatem pertinet, aut anterior ^f, aut major Pater est (Ibidem, cap. Nunc postquam); nec Filii æternitas atque immensitas, velut anterior aut major, Spiritus sancti æternitatem immensitatemque aut præcedere aut excedere naturaliter potest. Sicut ergo nec Filius posterior aut minor est Patre, ita nec Spiritus sanctus posterior aut minor est Filio. Æternum quippe et sine initio est, quod Filius de Patris natura patris exstitit ^g; et æternum ac sine initio est, quod Spiritus sanctus de natura Patris Filiique procedit. Ob hoc ergo tres unum recte credimus et dicimus Deum, quia una prorsus **503** æternitas, una immensitas, una naturaliter trium est divinitas personarum.

5. Teneamus igitur Patrem et Filium et Spiritum sanctum unum esse naturaliter Deum; neque tamen ipsum Patrem esse qui Filius est, neque Filium ipsum esse qui Pater est, nec Spiritum sanctum ipsum esse qui Pater aut Filius est (1 Sent., dist. 2, cap. Omnes autem catholici). Una enim est Patris et Filii et Spiritus sancti essentia, quam Græci *οὐσία* vocant, in qua non est aliud Pater, et aliud Filius, et aliud Spiritus sanctus, quamvis personaliter sit alius Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus. Quod nobis maxime in ipso sanctarum Scripturarum demonstratur initio, ubi Deus dicit: *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram* (Genes. 1, 26). Cum enim singulari numero dicit *imaginem*, ostendit unam naturam esse, ad cujus imaginem homo fieret. Cum vero dicit pluraliter, *nostram*, ostendit eundem Deum, ad cujus imaginem homo fiebat, non unam esse personam. Si enim in illa una natura ^h Patris et Filii et Spiritus sancti una esset persona, non diceretur, *ad imaginem nostram*, sed, *ad imaginem meam*; nec dixisset *faciamus*, sed, *faciam*. Si vero in illis tribus personis tres essent intelligendæ vel credendæ substantiæ, non diceretur, *ad imaginem nostram*, sed, *ad imagines nostras*: una enim imago trium naturarum inæqualium esse non posset. Sed dum ad unam imaginem unius Dei homo factus dicitur, una sanctæ Trinitatis essentialiter divinitas intimatur. Deinde (al. Denique) et paulo post pro eo quod Deus superius dixerat: *Faciamus hominem ad*

^a Ms. unus addit *et increduli*.

^b Mss. duo, in nomine Patris, etc.

^c Ms. Corb., veritatem.

^d Mss. duo aliter hæc habent, *Rursus Trinitas vera non esset, si unus Deus Trinitas ipsa non esset; sed quemadmodum, etc.* Unus ex his, ut quemadmodum, etc.

^e Ms. Corb., *Trinitas est, in natura unus est*.

^f Ms. Vatic. unus, *Haud enim major est Pater, nec Filio, nec Spiritu sancto, quantum ad naturæ divinæ unitatem pertinet, aut anterior*.

^g Mss. sex, et Magister 1 Sent. dist. 19, *exstitit*. Editi, et Angl. ms., *existit*.

^h Ms. Corb., *in illa una essentia*.

imaginem et similitudinem nostram, sic hominem factum Scriptura narravit, ut diceret : *Et fecit Deus hominem : ad imaginem Dei fecit eum* (Genes. 1, 27).

6. Hanc Trinitatem personarum atque unitatem naturæ propheta Isaias revelatam esse sibi non tacuit ^a, cum se dicit Seraphin vidisse clamantia : *Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus sabaoth* (Isa. vi, 3). Ubi prorsus in eo quod dicitur tertio *Sanctus*, personarum Trinitatem ; in eo vero quod dicitur semel *Dominus Deus sabaoth*, divinæ naturæ cognoscimus unitatem. In illa igitur sancta Trinitate, quæ ideo a nobis repetitur ^b, ut vestro cordi ^c tenacius infigatur, unus est Pater ^d, qui solus essentialiter de seipso unum Filium genuit ; et unus Filius, qui de uno Patre solus est essentialiter natus (*al.* genitus) ; et unus Spiritus sanctus, qui solus essentialiter de Patre Filioque procedit. Hoc autem totum una persona non posset, id est et gignere se, et nasci de se, et procedere de se. Quia igitur aliud est genuisse quam natum esse, aliudque est procedere (*al.* processisse) quam genuisse vel natum esse, manifestum est quoniam alius est Pater, alius Filius, alius Spiritus sanctus. Trinitas itaque ad personas Patris et Filii et Spiritus sancti refertur, unitas ad naturam.

CAP. II. *Humanitas Christi*. — 7. Sicut ergo, secundum illam divinitatem qua unum sunt Pater **504** et Filius et Spiritus sanctus, neque Patrem natum credimus, neque Spiritum sanctum, sed solum Filium : sic etiam secundum carnem solum Filium natum catholica fides et credit et prædicat. Neque enim in illa Trinitate proprium esset solius Patris quod non est natus ipse, sed unum ^e Filium genuit ; neque proprium solius Filii, quod non genuit ipse, sed solus de Patris essentia natus est ; neque proprium Spiritus sancti, quod nec natus est ipse, nec genuit, sed solus de Patre Filioque procedit ^f ; si secundum divinam quidem naturam Deus Pater de nullo nasceretur Deo, secundum carnem tamen ipse nasceretur de (*al.* ex) virgine. Si enim Pater de virgine nasceretur, una persona esset Pater et Filius : ipsa autem una persona, pro eo quod non de Deo, sed tantum de virgine nasceretur, non Dei Filius, sed tantum hominis filius veraciter diceretur ; nec ipse Dei Filius diceret ^g : *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret* (Joan. iii, 6) ; et iterum : *Non enim misit Deus Filium suum in mundum ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per*

A ipsum (*Ibid.*, 17). Nec beatus dixisset Joannes : *Qui diligit genitorem, diligit et eum qui natus est ex eo* (I Joan. v, 1) ; nec ipse Filius dixisset : *Pater meus usque modo operatur, et ego operor* (Joan. v, 17). Ipse enim qui Filius dicitur, si idem esset et Pater, non veraciter Dei Filius diceretur, quia non de Deo, sed de sola virgine nasceretur. Ad extremum vero nec ipse Pater de cælo testaretur, et suum corporali voce filium demonstraret, dicens : *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui* ^h (*Matth.* iii, 17). Apostolus quoque Paulus non dixisset de Deo Patre : *Qui proprio Filio suo non pepercit* ⁱ, *sed pro nobis omnibus tradidit illum* (Rom. viii, 32).

8. Sed quoniam iata omnia et divinitus ad nostram doctrinam dicta sunt, et quia divina dicta sunt ^l, utique vera sunt, verum est quod fides catholica prædicat, et secundum divinitatem de Patre natum esse solum Filium æternum cum Patre, immortalem, impassibilem, atque incommutabilem Deum ; et secundum carnem non Patrem, sed unigenitum ejus Filium, salva æternitate sua ^k, temporaliter natum, salva impassibilitate sua passum, salva immortalitate sua mortuum, salva incommutabilitate sua, qua (*al.* quia) Deus verus et vita æterna est, veraciter suscitatum. Qui totum habet commune cum Patre quod æternus naturaliter sine initio habuit, et nihil habet commune cum Patre eorum quæ in suam personam temporaliter atque humiliter ille æternus atque excelsus accepit ^l.

505 9. Rursus si non ille qui proprius atque unigenitus Dei Patris Filius est, sed Spiritus sanctus nasceretur ex virgine, non ipsum Filium qui factus est ex muliere, factus sub lege, natum de Spiritu sancto ex Maria Virgine, in symbolo acceptum, et corde ad justitiam crederet, et ore ad salutem sancta confiteretur Ecclesia. Sed et si ipse Spiritus sanctus, qui Patris et Filii Spiritus est, formam servi acciperet, non ipse Spiritus sanctus super seipsum hominem factum in columbas specie coelitus adveniret.

10. Pater igitur Deus de nullo genitus Deo, semel de sua natura sine initio genuit Filium Deum sibi æqualem ^m, et eadem qua ipse naturaliter æternus est divinitate cœternum. Sed idem Dei Filius cum sit Deus æternus et verus ⁿ, et cum Patre secundum divinitatem naturaliter unus Deus, secundum hoc quod dicit : *Ego et Pater unum sumus* (Joan. x, 30), idem pro nobis est homo factus verus et plenus. Ia

^a Mss. tres, *revelatam sibi notavit*.

^b Editi, *repetitur toties*. Abest toties a mss. sex.

^c Mss. duo, *vestro cordi* ; edd., *nostro*.

^d Editi, *Deus Pater*. Mss. tres omittunt *Deus*.

^e Ms. unus, *sed unicum*.

^f Ms. Corb. add. *incommutabili æternitate procedit*, etc.

^g Sic Vatic. unus, et quidem melius quam cæteri, ubi legitur : *Ipse autem Dei Filius dicit quia sic dilexit Deus*.

^h Vatic. ms. addit, *ipsum audite*. Cæteri non addunt.

ⁱ Mss. duo, *proprio Filio non pepercit*.

^l Sic editi, et mss. quatuor. At ins. Corb., et quæ divina dicta sunt. Vat. unus, et quia divina sunt.

^k Vatic. unus, et secundum carnem non de Patre sed de matre unigenitum Patris Filium, salva æternitate sua. Cæteri legunt uniformiter.

^l Additur in quibusdam hic, *de virgine*, sed redundare videtur : nec legitur in mss. tribus et Ant. Redundant quoque hic in quibusdam hæc verba, *Una enim persona esset Pater et Filius ; ipsa autem una persona pro eo quia non de Deo, sed tantum de virgine nasceretur non Dei Filius*. Absunt enim a mss. tribus et Ant.

^m Vatic. ms., *cœqualem sibi*. At alii omnes, *æqualem sibi*.

ⁿ Sic ms. Corb. At Vatic. unus, *cum sit Dei Filius æternus et verus*.

eo verus, quia veram habet Deus ille ^a humanam naturam; in eo vero plenus, quia et carnem humanam suscepit, et animam rationalem. Idem tamen Unigenitus Deus secundo ^b natus est, semel ex Patre, semel ex matre: natus est enim de Patre Deus Verbum, natus est de matre Verbum caro factum.

11. Unus igitur est atque idem Deus Dei Filius natus ante sæcula, et natus in sæculo; et utraque nativitas unius est Filii Dei: divina, secundum quam creator in forma Dei coæternus Patri Deus est; humana, secundum quam semetipsum exinaniens, et formam servi accipiens, non solum in conceptu materni uteri semetipsum, dum homo fieret, eadem servilis formæ susceptione formavit, verum etiam de eodem matris utero ^c idem Deus homo factus exivit, et in cruce idem Deus homo factus pependit ^d, et in sepulcro ^e idem Deus homo factus jacuit, et ab inferis idem Deus homo factus tertio die resurrexit; sed in sepulcro secundum solam carnem idem Deus jacuit, et in infernum secundum solam animam descendit. Qua de inferis ad carnem, die tertia, revertente ^f, idem Deus secundum carnem qua (al. quæ) in sepulcro jacuit, de sepulcro resurrexit; et quadragesimo post resurrectionem die, idem Deus homo factus in caelum ascendens, in dextera Dei sedit ^g, inde in fine sæculi ad judicandos vivos mortuosque venturus.

12. Verbum ergo caro factum unus est Filius Dei Dominus ^h Jesus Christus, mediator Dei et hominum. Idcirco autem mediator, quia idem Deus atque homo verus, habens cum Patre unam divinitatis naturam, et humanitatis unam cum matre substantiam; habens ex nobis usque ad mortem iniquitatis nostræ poenam; habens incommutabilem de Deo Patre ⁱ justitiam; propter iniquitatem nostram **506** temporaliter mortuus, propter justitiam suam, et ipse semper vivus, et immortalitatem mortalibus largiturus. Qui perfectam quidem humanitatem suam in ipsa divinitatis suæ perfectione servavit; veritatem vero mortalitatis suæ ^j, per susceptionem mortis, veritate atque incommutabilitate suæ immortalitatis absorbit.

13. Hoc est quod testatur beatus Petrus, quia *Christus deglutivit mortem, ut vitam æternæ hæredes efficeremur* (I Petr. III, 22). Beatus quoque Paulus docet quod Christus mortem deglutierit, illuminaverit autem vitam et incorruptionem (II Tim. I, 10). Christus ergo mortem gustavit, quia verus homo est; idemque mortem deglutivit, quia verus Deus est.

^a Ms. unus omittit hæc verba, *Deus ille*.

^b Mss. quinque, *secundo natus est*. Editi non habent *secundo*.

^c Vatic. unus, *de ejusdem matris utero*.

^d Vatic. unus, *homo factus obiit*.

^e Vatic. unus, *et in sepulcro tribus diebus idem Deus*.

^f Vatic. unus, *Qui ab inferis ad carnem die tertio anima revertente*.

^g Mss. quatuor, *in dextera Dei sedet*. Reliqui codd., *sedet*.

^h Ms. unus, *Dominus noster*.

ⁱ Ms. Corb., *incommutabilem de Deo Patre substantiam*.

^j Sic mss. quinque. Editi, *mortalitatis nostræ*. In

Idem quippe, sicut dicit Apostolus, *mortuus est ^k ex infirmitate, sed vivit ex virtute Dei* (II Cor. XIII, 4): unus atque idem, qui secundum prophetiam beati David ^l, *et homo factus est in Sion, et ipse fundavit eam Altissimus* (Psal. LXXXVI, 5).

14. Itaque nec divinitas Christi aliena est a natura Patris, secundum id quod *in principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil* (Joan. I, 1); nec humanitas ejus aliena est a natura matris, secundum id quod *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis* (Ibid., 14). Illa enim natura quæ semper genita manet ex Patre, naturam nostram sine peccato suscipit, ut nasceretur ex virgine. Neque enim natura æterna atque divina temporaliter concipi et temporaliter nasci ex natura humana ullatenus posset, nisi secundum susceptionem veritatis humanæ veram temporaliter conceptionem atque nativitatem ineffabilis in se divinitas accepisset. Sic est Deus æternus ac verus ^m, veraciter secundum tempus et conceptus et natus ex virgine. *Dum enim venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum (al. natum) ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum ⁿ reciperemus* (Galat. IV, 4), illo scilicet Deo facto naturaliter ^o utroque hominis, qui unus est naturaliter Filius Dei Patris. Hoc utique Joannes evangelista confirmans, postquam dixit, *Et Verbum caro factum est, et habitavit in nobis* (Joan. I, 14), subsequenter ait, *Et vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Unigeniti a Patre, plenum gratiæ et veritatis* (Ibidem). Sic ille omnium spirituum omniumque corporum, id est omnium naturarum creator et Dominus, creavit virginem, creandus ex virgine; et cujus ipse factor est, matrem sibi fecit, quando (al. quomodo) de ejus carne concipiendus atque pariendus veram materiam (al. naturam) carnis Deus immensus ac sempiternus accepit: ut et secundum veritatem formæ servilis Deus homo misericorditer fieret, et secundum formam Dei, naturali veritate (al. virtute) idem Deus homo permanens non careret.

15. Sic ergo Christam Dei Filiam, id est unam ex Trinitate personam **507** Deum verum crede, ut (al. et) divinitatem ejus de natura Patris natam esse non dubites; et sic eum verum hominem crede, ut ejus carnem non celestis, non aeris, non alterius cujusquam putes esse naturæ, sed ejus cujus est om-

Vatic. uno aut altero sic totum habetur, *Veritatem vero mortalitatis suæ in susceptione mortis; mortem vero veritate, atque, etc.*

^k Ms. Corb., *Crucifixus est*. Vatic. unus, *ex infirmitate nostra*.

^l Vatic. unus, *secundum prophetam David*.

^m In Vatic. uno plenior est lectio: *Sicut ergo Deus æternus ac veraciter sine tempore est in Deitatis essentia immortaliter vivus; si secundum tempus ex matre virgine et conceptus est, et natus homo veraciter Deus. Dum enim, etc.*

ⁿ Editi habent, *adoptionem filiorum Dei*. Mss. quinque non habent *Dei*, juxta Græcum textum Apostoli, ubi legitur una voce, *υιοθετων*.

nium hominum caro : id est quam ipse Deus homini primo ^a de terra plasmavit, et cæteris hominibus plasmat, quos per propagationem ex hominibus creat. Sed licet caro Christi et omnium hominum unius ejusdemque naturæ sit, hæc tamen quam Deus Verbum ex Maria Virgine sibi unire dignatus est, sine peccato concepta ^b, sine peccato nata est : ut pote secundum quam Deus æternus et justus misericorditer, et conceptus, et natus est, et Dominus gloriæ crucifixus est.

16. *Libido concubitus.* — Quibus autem verbis explicabitur carnis illius excellentia singularis, cujus divina est ex ipsa sui conceptione ^c persona, cujus origo nativitatibus insolita, qua sic Verbum caro factum est, ut una persona esset cum carne sua Unigenitus ac sempiternus Deus, ipsa suæ carnis conceptione conceptus. Istam vero cæterorum hominum carnem per humanum certum est nasci concubitu, viro seminante, femina vero concipiente atque pariente. Et quia dum sibi invicem vir mulierque miscentur ut filios generent, sine libidine non est parentum concubitus, ob hoc filiorum ex eorum carne nascentium non potest sine peccato esse conceptus, ubi peccatum in parvulos non transmittit propagatio, sed libido; nec fecunditas naturæ humanæ facit homines cum peccato nasci, sed seditas libidinis, quam homines habent ex illius primi justissima condemnatione peccati. Ideo beatus David, quamvis de legitimo nasceretur justoque conjugio, in quo scilicet nec infidelitatis culpa, nec fornicationis macula poterat inveniri : propter originale tamen peccatum, quo naturaliter obstricti sunt filii iræ, non solum impiorum filii, sed omnes etiam qui de justorum sanctificata carne nascuntur, exclamat et dicit : *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in delictis peperit me ^d mater mea (Psal. l., 7).* Sanctus etiam Job dicit, mundum a sorde non esse hominem, nec si unius diei sit vita ejus super terram (*Job xiv, 4, sec. LXX*).

17. Dei ergo Filius unigenitus, qui est in sinu Patris, ut carnem hominis animamque mundaret, susceptione carnis atque animæ rationalis incarnatus est; et qui est Deus verus, homo verus factus est, non ut alter Deus esset alter homo; sed idem Deus, idem homo. Qui ut illud peccatum quod in concubitu mortalis carnis generatio humana contraxit auferret, conceptus est novo more, Deus incarnatus in matre virgine, sine coitu viri, sine libidine concipientis virginis : ut per Deum hominem, quem absque libidine conceptum inviolatus edidit virginis uterus, ablueretur peccatum quod nascentes trahunt omnes homines : quibus in corpore mortis hujus talis est nascenti conditio, ut matres eorum fecunditatis opus implere non possint, nisi prius virginitatem carnis

^a Ms. unus, in homine primo.

^b Sic mss. tres. At editi, sine peccato suscepta.

^c Vat. unus, sui conditione.

^d Ita mss. quatuor. At editi et Vatic. unus, concepit me.

^e Ms. unus, contigit ut per inviolatæ virginis partum auferretur a mundo; mss. tres, per inviolatum.

A amiserint. Solus igitur abstulit peccatum conceptionis **508** atque nativitatibus humanæ Deus Unigenitus, qui dum conciperetur veritatem carnis accepit ex virgine, et cum nasceretur integritatem virginitatis servavit in matre. Ista causa est qua Deus factus est filius virginis Mariæ, et Maria virgo facta est mater Unigeniti Dei : ut quem Pater genuit ex æternitate, ipsum virgo conceptum proferret in tempore : illa utique virgo, quam Deus, qui de ea fuerat nasciturus, ita singulari gratia prævenit atque replevit, ut ipsum haberet ventris sui fructum, quem ex initio habet universitas Dominum : et ipsum sibi videret nascendi solemnitate subditum, quem in unitate paternæ substantiæ non solum humana, sed etiam angelica creatura cognoscit et adorat Altissimum.

B 18. Sic ergo peccatum et pœna peccati, quæ per scelus corruptæ mulieris intravit in mundum, per inviolatæ virginis partum auferetur a mundo ^e. Et quia in conditione generis humani per mulierem quæ de solo viro facta est, contigit ut mortis vinculo teneremur obstricti, hoc in redemptione humani generis divina bonitas egit, ut per virum qui de sola muliere ^f natus est, vita hominibus redderetur. Illic humanam naturam nequissima deceptione sibi diabolus in peccati similitudinem sociavit; hic Deus humanam naturam in unitatem personæ suscepit. Ibi femina decepta est, ut fieret filia diaboli : hic virgo gratia repleta est, ut fieret mater summi atque incommutabilis Unigeniti Dei. Ibi angelus dejectus per superbiam, seductæ mulieris animum obtinuit ^g; hic Deus humilians se per misericordiam, incorruptæ virginis uterum ex ea nasciturus implevit. Dei enim Filius Jesus Christus qui in forma Dei erat (quod nisi ex natura Patris natus esset, esse non posset ^h), ipse, secundum apostolicam doctrinam, *semetipsum exinanivit formam servi accipiens (Philip. ii, 7).* Formam ergo servi, id est naturam servi in suam accepit Deus ille personam, atque ita hominum factor in similitudinem hominum factus, habitu est inventus ut homo, ipse humiliavit semetipsum, factus obediens Patri usque ad mortem, mortem autem crucis (*Ibid., 8*).

19. Intente igitur hanc Apostoli sententiam cogita, et in ea cognosces quomodo Dominum Jesum Christum eundem Deum atque hominem credas. Nec tamen in eo veritatem utriusque naturæ in una persona, aut confusas, aut dividas. Cum ergo primum audis de Domino Jesu Christo quia in forma Dei erat, oportet te agnoscere firmissimeque tenere, in illo formæ nomine naturalem plenitudinem debere intelligi. In forma igitur Dei Dominus Jesus Christus erat, quia in natura Dei Patris semper erat, de quo natus erat. Unius ergo naturæ cum Patre est, æqua-

^f Ms. unicus, muliere virgine.

^g Ms., dejectæ mulieris mentem corruptit; et paulo post mss. tres, incorruptæ mulieris virginis.

^h Sic ms. Corb. At Vatic. tres, qui in forma Dei, quod erat, nisi ex natura Patris natus esset esse non posset. Vat. alter, qui forma Dei, quod erat, etc.

literque cum eo sempiternus atque immensus, æqualiter immortalis et incommutabilis, æqualiter invisibilis et inenarrabilis, æqualiter bonus et justus, æqualiter miserator et misericors, patiens et multum misericors et verax, æqualiter fortis et suavis, æqualiter sapiens atque omnipotens.

509 20. Proinde hæc omnia quæ diximus de Filio Dei, firmissima fide retine, quia (al. qui) hæc utique omnia in unitate naturæ habens cum Patre, sine dubio æqualis est Patri. Propter quod et Apostolus continuo adjungens, ait: *Non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo (Philip. II, 6)*. Non enim rapinæ (al. rapina) fuit illa Filii cum Patre divinitatis æqualitas, sed naturæ (al. natura). Etiam illa quæ consequenter subjungit Apostolus dicens, quia *semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in similitudine hominum factus, et habitu inventus ut homo*; et quia *humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis*; omnia hæc de illo unigenito Deo Dei Filio, de illo Verbo Deo de quo dicit evangelista: *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum (Joan. I, 1)*; de illa Dei virtute Dei quæ sapientia, de qua Deo dicitur: *Omnia in sapientia fecisti (Psalm. CIII, 24)*; de illo principio cum quo unum est Pater ipse principium, et in quo sibi cœterno fecit cœlum et terram, id est omnem spiritalem corporalemque naturam; de Deo Unigenito, qui est in sinu Patris, ut dixi, omnia hæc personaliter accipe: salva tamen æternitate, immensitate, immortalitate, incommutabilitate, invisibilitate divinitatis ejus. Quæ ita naturaliter et æqualiter communia cum Deo Patre habet Dei Filius, ut licet pro nobis fuerit homo veraciter factus, permanserit tamen æqualis vero Deo ^b Patri, de quo natus est verus et Veritas Deus. Semetipsum igitur exinanivit ^c, sed de plenitudine ejus nos omnes accepimus (Joan. I, 16): quam plenitudinem si exinanitus amitteret, quod de ea nobis daret utique non haberet. Eodem autem non habente, nos procul dubio (al. utique) nihil possemus accipere. De plenitudine autem ejus nos omnes accepimus. Ex eo igitur quod nobis de plenitudine sua dedit, ostendit etiam cum se exinanivit plenitudinem non amisisse quam habuit: quia si plenitudinem suam amitteret, dare de illa nullatenus posset. Formam ergo servi accepit: neque enim aliud fuit illa summi Dei exinanitio, nisi formæ servilis, id est humanæ naturæ acceptio.

21. Utraque est igitur in Christo forma, quia utraque et vera et plena est in Christo substantia. Ideo sanctus Evangelista plenum eum gratiæ et veritatis prædicat (*Ibid.*, 14), quia et in divina natura, in qua Deus Veritas est, plenus est; et in humana natura, in qua homo verus gratia factus est, plenus est. In illa plenitudine Deus est ^d, in forma Dei æqua-

lis Deo; in ista plenitudine servus, in forma servi, quia in similitudinem hominum factus, habitu est inventus ut homo. Exinanienti ergo semetipsum formam servi accepit ut fieret servus; sed formæ Dei plenitudinem non amisit, in qua semper est æternus atque incommutabilis Dominus: factus secundum formam servi homo verus, ejusdem naturæ cujus est ancilla mater; et manens in forma Dei Deus verus, ejusdem naturæ cujus est etiam Dominus Pater. In forma Dei cum **510** Patre et Spiritu sancto unus est solus formator omnium Deus; secundum formam servi solus ipse sua et Patris et Spiritus sancti operatione formatus: quod creator est, commune habens naturaliter cum Patre et Spiritu sancto, quod autem creatus est, formam servi secundum quam creatus est ^e, solus habens personaliter in seipso. Cujus et nativitatem futuram secundum carnem, et mortem, et resurrectionem, atque in cœlos ascensionem lex et prophætæ prænuntiare nunquam destiterunt, prout ipse præcipiebat, obediens ^f et verbis et factis.

22. Nam et in sacrificiis carnalium victimarum, quæ ipsa sibi sancta Trinitas, quæ unus est Deus Novi et Veteris Testamenti, a patribus nostris præcipiebat offerri, illius sacrificii significabatur gratissimum munus, quo pro nobis seipsum solus Deus Filius secundum carnem esset misericorditer oblaturus. Ipse enim, secundum apostolicam doctrinam, *obtulit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis (Ephes. V, 5)*. Ipse verus Deus et verus pontifex, qui pro nobis non in sanguine taurorum et hircorum, sed in sanguine suo semel introivit in sancta (*Hebr. IX, 12*). Quod tunc pontifex ille significabat, qui cum sanguine in sancta sanctorum per annos singulos introibat. Iste igitur est qui in se uno totum exhibuit quod esse necessarium ad redemptionis nostræ sciebat effectum, idem scilicet sacerdos et sacrificium, idem Deus et templum: sacerdos, per quem sumus reconciliati; sacrificium, quo reconciliati; templum, in quo reconciliati; Deus, cui reconciliati. Solus tamen sacerdos, sacrificium et templum, quia hæc omnia ^g Deus secundum formam servi; non autem solus Deus, quia hoc est cum Patre et Spiritu sancto secundum formam Dei.

23. Reconciliati igitur sumus per solum Filium secundum carnem, sed non soli Filio secundum divinitatem. Trinitas enim nos sibi reconciliavit per hoc quod solum Verbum carnem ipsa Trinitas fecit. In quo sic veritas incommutabilis ^h manet humanæ divinitæque naturæ, ut sicut vera semper est ejus divinitas, quam de Patre incommutabilem habet, ita vera semper atque incommutabilis ejus humanitas sit, quam sibi unitam summa divinitas gerit.

24. Hæc pauca de fide sanctæ Trinitatis, quæ so-
igitur plenitudine plenus est; in forma Dei æqualis Deo, in forma servi æqualis servo. Exinanienti, etc.
^e Absunt hæc, formam servi secundum quam creatus est, a mss. omnibus. Et quidem non incongrue.
^f Deest in edd. *obediens*; habetur in mss.
^g Mss. tres, quia hæc omnia. Edd., et hæc omnia.
^h Ms. Vatic., veritas et incommutabilitas

^a Editi, *obediens Patri*. Vocem *Patri* non habet ms. Corb. nec textus Apostoli.

^b Mss. duo omittunt *vero Deo*. Ms. alter omittit tantum *Deo*.

^c In Vatic. uno additur, *formam servi accipiens*; in reliquis non additur.

^d Ms. Vatic. unus longe aliter habet, *In utraque*

lus et verus est naturaliter Deus, quantum brevis temporis et sermonis permisit, inserui. Nunc de creatura quid absque dubitatione credere debeat, intimabo.

CAP. III. — 25. Unde naturæ creatæ proficiant et deficiant. — Principaliter itaque tene omnem naturam (al. creaturam) quæ non est Trinitas Deus, ab ipsa sancta Trinitate quæ solus verus et æternus Deus est creatam ex nihilo. Ac sic universa in caelis et in terra, visibilia et invisibilia, sive Thronos, sive Dominationes, sive Principatus, sive Potestates, opus atque creaturam esse sanctæ Trinitatis, **511** quæ est unus Deus rerum omnium creator et Dominus, æternus, omnipotens, justus ^a, et bonus, habens naturaliter ut semper sit, et ut mutari aliquando non possit. Et hic Deus, qui sine initio semper est, quia summe est, dedit rebus a se creatis ut aint : non tamen sine initio, quia nulla creatura ejusdem naturæ est cujus est Trinitas unus verus et bonus Deus, a quo creata sunt omnia. Et quia summe bonus est, dedit omnibus naturis (al. rebus) quas fecit ut bonæ sint : non tamen tantum bonæ quantum creator omnium honorum, qui non solum summe bonus, sed etiam summum atque incommutabile bonum est, quia æternum bonum est ; nullum habens defectum, quia non ex nihilo factum ; nullum habens defectum, quia non habet ^b initium. Ideo quippe naturæ a Deo factæ proficere possunt, quia esse cœperunt ; ideo deficere, quia ex nihilo factæ sunt. Ad defectum eas conditio dedit originis, ad profectum vero provehit operatiæ Creatoris. In eo igitur primum Trinitatis, quæ Deus verus est, æternitas sine initio naturalis agnoscitur, quia quædam ita fecit, ut cum esse quidem cœperint, tamen non esse aliquando non possint. In eo vero ejus omnipotentia intelligitur, quia omnem creaturam visibilem atque invisibilem, id est corporalem atque spiritalem de nihilo fecit, in quibus ipsa rerum diversitas multo magis commendat bonitatem atque omnipotentiam Creatoris. Nisi enim omnipotens esset, non una eademque facilitate (al. facultate) summa atque ima facisset ; et nisi summe bonus esset, non se gubernandis rebus quoque infamis præstitisset.

(. 26. Corpora caelestia et terrestria differunt. — Igitur tam in magnis quam in parvis quibusque rebus conditis, magna est bonitas atque omnipotentia Conditoris. Omnia enim sapienter fecit summa veraque sapientia, cui naturaliter hoc est esse, quod sapientem esse ; hoc facere, quod sapienter facere. Simplicitas itaque multiplicis sapientiæ Dei, magnitudinem celsitudinis suæ, non solum in magnitudine sublimitium creaturarum, verum etiam in infimarum parvitate commendat : dum bona omnia quæ creavit, non solum multo inferius dissimiliasque sua crea-

tores sunt, ut pote non probata de ipso, sed facta prorsus ex nihilo : verum etiam inter se non æqualiter sunt, sed unaquæque res ita permanet sicut a Deo accepit ut esset ^c, alia quidem sic, alia autem sic. Neque enim sic data sunt corporibus ut sint, sicut spiritus acceperunt : cum ipsa quoque corpora non æqualiter sint, et in ipsis caelestibus atque terrestribus inveniatur nonnulla diversitas : cum tam caelestia quam terrestria, non solum impari distent quantitate motus, verum etiam dissimili splendescant claritate. Alia namque est, sicut Apostolus dicit, claritas caelestium corporum, alia terrestrium. In ipsis quoque caelestibus alia claritas solis, alia claritas lunæ, et alia claritas stellarum : atolla enim a stella differt in claritate (I Cor. xv, 41). Corporalium igitur naturarum diversitas ostendit unamquamque earum non hoc esse quod ex se semper habere potuerit, sed quod (al. quia) ex dispositione atque opere omnipotentissimi atque incommutabilis et sapientissimi Creatoris accepit.

512 27. Deus ubique. — Quod si ^d unius ejusdemque naturæ esset quælibet creatura corporalis, cujus est sancta Trinitas, quæ unus est Deus ; nec localiter in loco esset, nec temporis mutationem aliquando sentiret, nec de loco ad locum transiret, nec circumscriberetur quantitate motus suæ. Quæ omnia ostendunt hujuscemodi naturarum illum esse opificem, cui nullus latus aut angustus locus est, quia non minus in angustis quam in latissimis totus est ; nec mutatur tempore, quia solus potest volumina temporum, non temporali volubilitate ^e, sed æterna stabilitate mirabiliter ordinare : neque enim in tempore cogitat quemadmodum temporum series rerum decessione ac successione transcurrat ; nec aliqua motus quantitate terminatur, quia nullo ^f fine concluditur ; neque per mundi partes partibus suis est ipse diffusus, ut majores mundi partes suis majoribus impleat, et minores minoribus implendo, nusquam tamen totus se infandat. Ipse enim est Deus qui ait : *Cælum et terram ego impleo* (Jer. xxiii, 24). Omnia igitur quæ fecit, id est spiritus et corpora, summa et ima, caelestia atque terrestria, viventia, et quibus facultatem vivendi non dedit, ineffabiliter ubique totus Dominus Deus et implet et continet ; nec in iis quæ dividuntur ipse dividitur, nec in iis quæ mutantur ulla mutatione variatur. Nisi enim naturaliter incommutabilis ipse esset, nunquam in rebus mutabilibus ordo quidam consilii ac dispositionis ejus incommutabilis permaneret.

28. Deus omnium vita. — Deus igitur rerum corporearum atque incorporearum creator immensus, eo primum se nullum esse corpus ostendit, quia quibusdam corporibus vitam non dedit, cum corpora omnia ipse creaverit. Ipse autem naturaliter vita est, quia si vita non esset, non viventia corpora ipse non

^a Mss. quatuor non habent *justus*.

^b Sic mss. sex. Editi autem, *quia nullam habens*.

^c Sic ms. Corb. At edd., *cum non esset, accepit*.

Mss. quatuor duo, *cum esset*, forte referendo ad Deum.

^d Vatic. duo, *Quia si*. Reliqui, *Quod si*.

^e Ms. Corb., *non temporali voluntate*.

^f Sic editi. At mss. quatuor, *quia nulla concluditur*, supple *mole*. Vatic. unus, *quia nullo loco* ; aliter, *quia a nullo*.

fecisset. Neque enim facit rem non viventem ^a, nisi res vivens. Non igitur unius naturæ cum Deo sunt corpora, quæ omnino vivere non possunt. Ac sic neque illa corpora unius naturæ cum Deo sunt, quibus singulis singulos brutos atque irrationabiles spiritus, quibus eadem corpora vivificarentur ac sensificarentur, inseruit. Sed nec ipsi bruti spiritus unius naturæ cum Deo sunt, quos licet vivificandis sensificandisque cognoscatur miseruisse corporibus, ipsis tamen spiritibus nullum intelligendi largitus est lumen, quo sum possent aut cognoscere aut diligere creatorem.

28 bis. Ipsos quoque spiritus quos rationales atque intellectuales esse non dubium est, quis audeat blasphemio spiritu et cæco corde ejusdem naturæ, cujus est Deus, vel putare, vel dicere, cum Deus utique naturaliter incommutabilis omnino sit et immensus? Qui cum in se diversitatem ullam habere non possit, in eisdem tamen spiritibus, quos rationales atque intellectuales fecit, diversitatem suæ operationis ostendit. In quibusdam enim, id est qui terrenis ac mortalibus sunt inserti **513** corporibus, etsi nullus est localis motus, quia per locorum corporalium partes, cum ipsi in corporibus sint, non particulatim sunt, sed sicut in totis corporibus toti, sic in eorundem corporum partibus toti sunt: tamen cogitationum varietas diversitatem in eis cujusdam temporalis motionis ac mutationis ostendit; dum modo aliquid nesciunt, modo sciunt; modo volunt, modo nolunt; modo sapiunt, modo desipiunt; modo iniqui exiustis, modo justis sunt ex iniquis; modo pietatis illustrantur lumine, modo depravantur tenebroso impietatis errore.

29. Illos quoque quos terrenorum corporum nulla gravat lutulenta materies, id est angelicos spiritus, quis non videat non unius naturæ esse cum Deo, sed factos ex nihilo? Quorum naturalis mutabilitas in eo cognoscitur, quia ejusdem naturæ pars est in deterior permutata. Deinde quia ii qui depravati non sunt (licet, illius dono a quo cum non essent facti sunt, indefessa, et in quantum creaturæ angelicæ gratis datum est, perfecta dilectione, contemplatione atque exultatione multitudinem dulcedinis Domini incessabiliter sumant ^b, nec ab eo naturali conditione deficiant), etsi in hærentibus Deo nihil inest de varietate temporis, quia collato sibi æternæ incorruptionis atque incommutabilitatis munere, nihil in se sentiunt mutationis; inest tamen singulis terminus naturalis ^c, quo a se invicem discernuntur, quia nullus eorum est in alio; et cum uni eorum opus quodlibet injungitur, alius quoque alteri operi im-

plendo divinæ potestatis deputatur arbitrio. Hæc autem omnia ostendunt etiam sanctos angelos creaturam esse ^d sanctæ Trinitatis, cujus per singulas res, quas utique sicut voluit fecit, apparet mirabilis et sapientia in dispositione, et virtus in opere.

29 bis. Quosdam igitur spiritus sic Deus creavit, ut semper essent; quosdam vero, ut esse spiritus quandoque desinerent. Illos itaque desituros quosdam ex aqua, quosdam, quia sic voluit Omnipotens, produxit ex terra. Superiores vero spiritus nullum cum corporeis elementis ^e habere fecit naturale consortium; quos et æternos creavit, et eis facultatem atque intelligentiam cogitandæ, cognoscendæ, diligendæque divinitatis inseruit. Quos tamen ita creavit, ut etiam præ seipsis illum diligere, cujus se tales creatos opere cognovissent, cum eorum ut tales fierent, nulla merita præcessissent. Ut autem hæc dilectio haberet justam et congruam laudem, voluntatis quoque eis tribuit libertatem: ut esset eis possibile, sive ad eum qui supra eos est intentionem sanctæ dilectionis erigere, sive ad se, vel ad ea quæ infra eos sunt, pravæ (al. gravi) cupiditatis semetipsos pondere declinare.

30. Non est igitur natura, quæ in æternum possit, sive misere, sive beate ^f vivendo subsistere, nisi qui potest de Deo ipsius Dei munere **514** cogitare. Hæc autem natura intellectualis in animabus est hominum et spiritibus angelorum. Deus quippe cognoscendi ac diligendi se, non nisi angelis et hominibus indidit facultatem. Quibus propter arbitrii libertatem, quæ maxime debuit intellectuali creaturæ Creatoris, benignitate (al. bonitate) conferri, ita cognoscendi ac diligendi se facultatem voluntatemque donavit, ut eam unusquisque et habere posset et perdere; si quis tamen sponte eam perderet, suo eam deinceps arbitrio resumere non valeret. Ut illius esset sanctæ cogitationis initia ^g gratuite dono bonitatis de novo renovandis quibus vellet infundere, cujus fuit in ipso creationis exordio, nullis præcedentibus meritis, spiritus et corpora, locis atque affectionibus, prout ipse sapiens voluit, congruis mirabiliter ^h ordinare. Angeli ergo atque homines, pro eo quod rationales facti sunt, æternitatis ac beatitudinis donum in ipsa naturæ spiritualis creatione ⁱ divinitus acceperunt: ita scilicet, ut si dilectioni creatoris sui jugiter inhæsisent, simul æterni beatique mansissent; si vero propriæ libertatis ^j arbitrio contra summi (al. sui) Creatoris imperium suam niterentur facere voluntatem, protinus a contumacibus beatitudo discederet, et ad supplicium eis relinqueretur æternitas misera, erroribus deinceps doloribusque crucianda ^k. Et de

^a Mss. quinque, *viventia corpora non fecisset. Neque enim facit rem viventem. Sed magis concordat cum sequentibus quod habent mss. Corb. et editi.*

^b Sic mss. omnes. At editi, *sensiant.*

^c Vatic. unus, *termini naturalis finis.*

^d Sic mss. quatuor. Editi, *opera esse.*

^e Vatic. unus, *nullum cum corpore, nullum cum corporeis elementis.*

^f Sic mss. Corb. Editi, *sive bene.*

^g Sic mss. tres. At Vatic. unus, *initium*; alter,

initio. Editi, deinceps revocandis. Mss. quatuor, renovandis.

^h Editi, *congrue et mirabiliter. Mss. sex, congruis, mirabiliter.*

ⁱ Sic. mss. tres et Ant. At edd. alii, *in se a natura spiritualis creatore.*

^j Editi, *propriæ voluntatis. Mss. quinque, libertatis.*

^k Ms. Corb., *doloribusque subacta.*

angelis quidem hoc disposuit et implevit, ut si quis eorum bonitatem voluntatis perderet, nunquam eam divino munere * repararet.

31. Pars itaque angelorum quæ a suo creatore Deo, quo solo bono beata fuit ^b, voluntaria prorsus aversione discessit, æquitatis supernæ iudicio, initium suæ damnationis in ipsa aversione voluntatis invenit: ut non aliud ei esset incipere jam puniri, quam illius beatifici boni dilectione destitui; quam Deus in æterno sic totam præcepit remanere supplicio, ut etiam ignem ei æternum pararet: in quo illi omnes prævaricatores angeli nec mala voluntate possint unquam carere, nec pœna; sed permanente in eis injustæ aversionis malo, permaneat etiam justæ retributionis æterna damnatio. Horum malorum princeps diabolus primos homines, quos ad peccati præcipitum ^c irvidus duxit, non eis tantum, sed et universæ propagini eorum cum vitio peccati meritum mortis inseruit. Deus autem misericors et justus, sicut diabolo et angelis ejus propria cadentibus voluntate, cæteros angelos in suæ dilectionis æternitate firmavit, sic etiam humani generis massam non totam in sempiternum perire permisit, sed quos ^d voluit ejus gratuita bonitas, repulsis tenebris in quibus omnis humana nativitas peccati originalis condemnatione versatur, reducendos **515** prædestinavit ad lucem: in eo præcipue demonstrans quod istos originalis peccati vinculis indebita gratia liberatoris absolveret; cum alios, et quam maxime parvulos, quibus nulla possunt vel bona vel mala inesse propriæ merita ^e voluntatis, insolubili nexu æterna damnatio retineret.

32. Bonæ quoque voluntatis et cogitationis initium, non homini ex seipso nasci, sed divinitus, et præparari, et tribui in eo Deus evidenter ostendit, quod neque diabolus, neque aliquis angelorum ejus, ex quo ruinæ illius merito in hanc sunt inferiorem detrusi caliginem, bonam potuit aut poterit resumere voluntatem. Quod si ^f possibile esset ut humana natura, postquam a Deo aversa bonitatem perdidit voluntatis, ex seipsa rursus eam habere potuisset, multo possibilis hoc natura haberet angelica, quæ quanto minus gravatur terreni corporis pondere, tanto magis hac esset prædita facultate. Sed ostendit Deus unde bona voluntas hominibus detur, quam sic amiservot angeli cum haberent, ut amissam deinceps ^d habere non possint.

33. Quoniam igitur digna est eadem voluntas bona per Dei gratiam æternæ beatitudinis præmio, et iniquitas angelica atque humana esse non debet impunita, propterea, secundum catholicæ fidei regulam, venturum esse Filium Dei ad puniendos omnes pec-

catores angelos, et ad judicandos homines vivos et mortuos fideliter expectamus. Testatur enim beatus Petrus quia Deus angelis peccantibus non pepercit, sed carceribus caliginis inferni detrudens, tradidit in iudicio puniendos reservari (*II Petr. II, 4*). De hominibus quoque vivis ac mortuis iudicandis beatus Paulus hoc ait: *Testificor coram Deo et Christo Jesu, qui iudicaturus est vivos et mortuos, et per 6 adventum ipsius et regnum ejus (II Tim. IV, 1)*. In cujus adventu ab illo primi hominis corpore quod (*al. quem*) Deus de terra plasmavit, usque ad omnium hominum corpora, quæ animata quandoque vivere cœperunt, ab illo resuscitabuntur, a quo operante creata sunt. Singula vero corpora illis singulis suis animabus in resurrectione reddentur, quas in maternis, ut vivere inciperent, ventribus habere cœperunt: ut scilicet animæ in illo examine justiciæ iudicis in eisdem singulis corporibus suis accipiant retributionem, sive regni, sive supplicii, in quibus sive bonam, sive malam qualitatem vitæ præsentis habuerunt.

34. *Origo vitæ malæ.* — Qualitas autem malæ vitæ ab infidelitate incipit, quæ ab originalis peccati reatu initium sumit. In quo quisquis incipit ita vivere, ut ante finiat vitam quam ab ejus obligatione solvatur, si unius diei vel unius horæ spatio anima illa vixit in corpore, necesse est eam cum eodem corpore interminabilia gehennæ supplicia sustinere, ubi diabolus cum angelis suis in æternum arsurus est, qui et primus peccavit, et peccatum primis hominibus persuasit: ubi cum eo etiam fornicarii, idolis servientes, adulteri, molles, masculorum concubitores, fures, avari, ebriosi, maledici, **516** rapaces, et omnes qui opera carnis agunt [de quibus beatus dicit Apostolus, *quia regnum Dei non consequentur (Gal. v, 21)*], si ante hujus vitæ terminum a vitiis suis malis conversi non fuerint, æternis ignibus exurentur. Omnis enim homo qui in hoc sæculo usque ad finem in iniquitatum delectatione ^h et cordis obduratione permanserit, sicut hic eum noxia criminum delectatio tenuit, sic eum sine fine sempiterna cruciatio retinebit.

35. *Corpora impiorum.* — Erit enim etiam iniquorum resurrectio, sed sine immutatione, quam solis fidelibus et ex fide ⁱ juste viventibus daturus est Deus. Hoc est enim quod ait beatus Paulus: *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur (I Cor. xv, 51)*. Ostendens autem justos divino munere commutandos, ait: *Et nos immutabimur (Ibid., 52)*. Habebunt ergo iniqui cum justis resurrectionem carnis communem, immutationis tamen ^j gratiam non habebunt, quæ dabitur justis: quoniam a corporibus impiorum non auferetur corruptio, et ignobilitas, et infirmitas in quibus seminantur: quæ ob hoc mortæ

^a Vaticani tres, sine divino munere. Sed verior lectio reliquorum codd., ubi hæc vox sine non legitur.

^b Vatic. unus, quo solo bona et beata fuit.

^c Sic mss. duo. At ms. Corb., ad peccati participium. Editi, ad peccati principium.

^d Ms. Corb., sed si quos.

^e Abest propriæ a ms. Corb.; legitur in Vatic. tribus. Vatic. alter, propriæ merito voluntatis. Editi, propria merita.

^f Mss. quatuor, Quia si.

^g Sic Vatic. unus, juxta Græcum textum Apostoli. Cæteri non habent particulam per.

^h Mss. quinque, iniquitatum dilectione... noxia criminum dilectio.

ⁱ Vatic. unus, et in fide.

^j Vatic. unus, immutationem tamen carnis; alter immutationem autem.

etiam non exstinguentur, ut illud Juge tormentum A corpori atque animæ sit mortis æternæ supplicium. Justæ vero animæ, quas hic Redemptor Deus gratis ex fide justificavit, et justificatis bene vivendi usque in finem perseverantiam tribuit ^a, in ipsis corporibus in quibus hic justificationis gratiam divinitus acceperunt, et in quibus justificatæ per fidem, in caritate Dei proximique vixerunt, regni cœlestis æterna beatitudinæ potentur: glorificatis etiam corporibus suis, quæ sine dubio, carnis natura, quam Deus creavit, veraciter permanente, non sicut hic animalia, sed spiritalia tunc habebunt. Sanctorum enim seminatur ^b corpus animale, surget corpus spiritale. In his per illam immutationem, quæ solis dabitur justis, implebitur quod oportere dicit Apostolus (I Cor. xv, 53), ut corruptibile hoc induat incorruptionem, et mortale hoc induat immortalitatem. In quibus sexus masculinus vel femineus, sicut eadem corpora creata sunt, permanebit: quorum gloria erit pro factorum bonorum diversitate diversa. Omnia tamen corpora, sive masculorum, sive feminarum, quæcunque in regno illo erunt, gloriosa erunt: ille autem (al. enim) judex novit quantam unicuique sit daturus gloriam, quia in hac vita per misericordiam gratis justificando prævenit, quos illic per justitiam glorificare disponit (al. disposuit).

36. Tempus vero acquirendi vitam æternam in ista tantum vita Deus hominibus dedit, ubi voluit esse etiam poenitentiam fructuosam. Ideo autem hic poenitentia fructuosa est, quia potest hic homo deposita malitia bene vivere, et mutata voluntate injusta ^c, merita simul operaque mutare, et in timore Dei ea gerere quæ placeant Deo. Quod qui in hac vita non fecerit, habebit quidem poenitentiam in futuro sæculo de malis suis, sed indulgentiam in conspectu Dei non inveniet: quia 517 etsi erit ibi stimulus poenitudinis, nulla tamen ibi erit amplius correctio voluntatis. A talibus enim ita culpabitur iniquitas sua, ut nullatenus ab eis possit vel diligi, vel desiderari justitia. Voluntas enim eorum talis erit, ut habeat in se semper malignitatis suæ supplicium, nunquam tamen recipere possit bonitatis affectum. Quia sicut illi qui cum Christo regnabunt nullas in se malæ voluntatis reliquias habebunt, ita illi qui erunt in supplicio ignis æterni cum diabolo et ejus angelis deputati, sicut nullam ulterius habebunt requiem, sic bonam nullatenus habere poterunt voluntatem. Et sicut cohæredibus Christi dabitur perfectio gratiæ ad æternam gloriam, sic consortibus diaboli cumulabit ipsa malignitas poenam, quando exterioribus deputati tenebris, nullo illustrabuntur interiore lumine veritatis.

37. *Claves Petri.*—Proinde omni homini in hac vita esse potest utilis poenitentia, quam quocunque tem-

pore homo egerit, quamlibet iniquus, quamlibet annosus, si toto corde renuntiaverit peccatis præteritis, et pro eis in conspectu Dei non solum corporis, sed etiam cordis lacrymas fuderit, et malorum operum maculas bonis operibus diluere curaverit, omnium peccatorum suorum indulgentiam mox habebit. Hoc enim nobis Dominus prophetico promittit eloquio dicens: *Si conversus fueris, et ingemueris, salvus eris (Isai. xxx, 15, sec. LXX).* Et alio loco dicitur: *Fili, peccasti; ne adjicias iterum, sed et de præteritis deprecare, ut tibi dimittantur (Eccli. xxi, 4):* Nunquam peccanti esset indicta pro peccatis deprecatio, si deprecanti non esset remissio concedenda. Sed etiam poenitentia peccatori tunc prodest, si eam in Ecclesia catholica gerat: cui Deus in persona beati Petri ligandi solvændique tribuit potestatem, dicens: *Quæ (al. Quæcunque) alligaveris super terram, erunt ligata et in cælis; et quæ solveris super terram, erunt soluta et in cælis. (Matth. xvi, 9).* In quacunque igitur homo ætate veram peccatorum suorum poenitentiam egerit, et vitam suam Deo illuminante correxerit, non privabitur indulgentiæ munere, quia Deus, sicut per prophetam dicit, non vult mortem morientis ^d, quantum ut revertatur a via sua mala, et vivat anima ejus (Ezech. xxxiii, 11).

38. Verumtamen nullus hominum debet sub spe misericordiæ Dei in suis diutius remanere peccatis, cum etiam in ipso corpore nemo velit sub spe futuræ salutis diutius ægrotare. Tales enim qui ab iniquitatibus suis recedere negligunt, et sibi de Deo (al. Dei) indulgentiam repromittunt, nonnunquam ita præveniuntur repentino Dei furore, ut nec conversionis tempus, nec beneficium remissionis inveniant. Ideo unumquemque nostrum sacra Scriptura benigne præmonet dicens: *Ne tardaveris (al. tardes) converti ad Deum, et ne differas de die in diem: subito enim veniet ira ejus, et in tempore vindictæ disperdet te (Eccli. v, 8).* Dicit etiam beatus David: *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra (Psal. xciv, 8).* Cui beatus quoque Paulus concordat his verbis: *Videte, fratres, ne forte sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis ^e discedendi 518 a Deo vivo: sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec Hodie cognominatur, ut non obduretur quis ex vobis fallacia peccati (Hebr. iii, 12, 13).* Obdurus igitur vivit ^f sive qui non convertitur, desperans de indulgentia peccatorum suorum ^g, sive qui sic misericordiam Dei sperat, ut usque in finem vitæ presentis in suorum criminum perversitate remaneat (al. permaneant).

39. *Peccatum in Spiritum sanctum.*—Proinde diligentes misericordiam Dei, metuentesque justitiam, nec de remissione peccatorum desperemus, nec remaneamus in peccatis: scientes quia illa omnium

^a Ms. unus, bene vivendi gratiam et perseverantiam usque in finem tribuit; alter, dedit.

^b Mss. unus non habet Sanctorum, sed Seminatur enim.

^c Mss. quinque non habent injusta.

^d Sic mss. sex. Editi autem, non vult mortem pec-

catoris, sive morientis, sed magis. Vatic. duo, sed tantum ut.

^e Vatic. unus, carnalium infidelitas.

^f Sic editi. At mss. duo, Obdurato igitur corde vivit. Ms. alter, In obduratione igitur vivit.

^g Ms. Corb., desperando indulgentiam peccatorum.

hominum debita sit exactura æquitas justissimi judicis, quæ non dimiserit misericordia clementissimi Redemptoris. Sicut enim misericordia suscipit absolvitque conversos, ita justitia repellet et puniet obduratos. Hi sunt qui peccantes in Spiritum sanctum, neque in hoc sæculo, neque in futuro remissionem accipient peccatorum. Ideo autem hominis anima intellectualis spiritus est, ut quærat, agnoscat, atque discernat et tempus operum suorum, pro quibus receptura est in judicio quod ordinavit divina justitia, et ejusdem retributionis tempus, quo non etiam licebit, aut opera mutare, aut remissionem peccatorum suorum de divina misericordia utiliter postulare. Cæteri vero spiritus omnium animalium quibus non est intellectus, quia quidam eorum de terra, quidam de aquis originem ducunt (de aquis enim sunt reptilia et volatilia, de terra vero quedam quæ repunt, quedam vero quæ gradiuntur, exorta sunt), tandiu spiritus sunt quandiu in corporibus vivunt. Anima quippe quæ rationis capax divinitus facta non est, cum carne suâ et incipit et desinit vivere: quia quando corpori vitam non tribuit, et ipsa non vivit: atque ita miro modo cum omni carni anima sit causa^a vivendi, spiritus tamen irrationalis tandiu vivit quandiu in carne manere potuerit, et dum a carne sua separatur, exstinguitur^b. Ita fit ut, cum ipse vita carnis suæ sit, vivere tamen nequeat, quando vitam carni subministrare destiterit; et si non sit caro cui vitam dare valeat, ipse quoque eam protinus non habebit. Ideo nec æternitas irrationalibus spiritibus data est, nec aliquod eis judicium præparatur, in quo eis vel beatitudo pro bonis, vel damnatio pro malis reddatur operibus. Ideo (*al. Inde*) autem in eis nulla operum discretio requiretur, quia nullam intelligendi facultatem divinitus acceperunt. Propterea ergo eorum corpora resurrectura non sunt, quia nec in ipsis animabus eorum, aut æquitas, aut iniquitas fuit, pro qua eis æterna, vel beatitudo sit retribuenda, vel poena.

40. Ha igitur^c animalia præsentis sæculi cursum atque ornatum secundum Creatoris incomprehensibilem peragunt voluntatem, quæ de suis factis nullam rationem redditura sunt, quia rationalia non sunt. *Nunquid enim de bobus cura est Deo (I Cor. v, 10)?* Homines vero quia rationales 519 facti sunt, et de se, et de omnibus rebus quas in usum vitæ præsentis acceperunt, rationem redditori sunt Deo, et pro suorum actuum qualitate recipient, aut poenam, aut gloriam. *Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut recipiat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum (II Cor. v, 10):* tunc scilicet cum, secundum ipsius nostri Creatoris ac Redemptoris eloquium: *Omnes qui in monumentis sunt audient vocem ejus; et procedent qui*

A bona fecerunt in resurrectionem vitæ, qui vero mala egerunt in resurrectionem judicii (Joan. v, 28, 29). Ut scilicet qui mala egerunt eant in combustionem æternam semper arsure cum diabolo principe omnium malorum, qui vero bona fecerunt eant in vitam æternam regaturi sine fine cum Christo rege omnium sæculorum. Illi autem cum Christo regnabunt quos Deus gratuita bonitate sua prædestinavit ad regnum. Quia enim eos tales prædestinando præparavit ut regno digni essent, præparavit utique secundum propositum vocandos ut obediant; præparavit justificandos, ut accepta gratia recte credant, et bene vivant; præparavit etiam glorificandos, ut Christi cohæredes effecti, regnum cœlorum sine fine possideant.

B 41. *Non repetendus baptismus.* — Ad quod regnum diversis temporibus per sacramenta, quæ ad fidem incarnationis suæ Christus instituit, illi pervenerunt quos Deus gratis nullo bonæ voluntatis vel boni operis merito præcedente salvavit. Quemadmodum et ex illo tempore quo Salvator noster dixit: *Si quis renatus non fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei (Joan. iii, 5)*, absque sacramento^d baptismatis, præter eos qui in Ecclesia catholica sine baptisate pro Christo sanguinem fundunt, nec regnum cœlorum potest quisquam accipere, nec vitam æternam. Quia sive in Catholica^e, sive in hæresi quacunque vel schismate quisquam in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti baptismi sacramentum acceperit, integrum sacramentum accipit; sed salutem, quæ virtus est sacramenti, non habebit, si extra catholicam Ecclesiam ipsum sacramentum habuerit. Ergo ideo debet ad Ecclesiam redire, non ut sacramentum baptismatis iterum accipiat, quod nemo debet in quolibet homine baptizato repetere, sed ut in societate catholica vitam æternam accipiat, ad quam obtinendam nunquam esse potest idoneus, qui cum sacramento baptismatis ab Ecclesia catholica remanserit alienus. Qui si (*al. Quod etsi*) et eleemosynas largas faciat, et pro nomine Christi etiam sanguinem fundat, pro eo quod in hac vita non tenuit Ecclesiæ catholicæ unitatem, non habebit æternam salutem. Ubi enim cuique prodesse potest baptismus, ibi potest et eleemosyna prodesse. Baptismus autem extra Ecclesiam quidem esse potest, sed nisi intra Ecclesiam prodesse non potest.

C 42. *Ecclesia catholica.* — In Ecclesia igitur tantummodo catholica potest unicuique prodesse, et perceptio baptismatis, et opera misericordiæ, et nominis Christi gloriosa confessio: si tamen in Ecclesia catholica bene vivatur. 520 Sicut enim sine Ecclesiæ catholicæ societate nec baptismus alicui potest prodesse, nec opera misericordiæ, nisi forte ut mitius (*al. minus*) torqueatur, non tamen ut inter Dei filios deputetur: sic intra Ecclesiam catholicam

^a Ms. Vatic., cum omnis anima in carne sit causa vivendi.

^b Mss. tres, extenuatur.

^c Abest igitur a mss. quatuor.

^d Vatic. unus, id est absque sacramento.

^e Sic mss. tres. At editi, in catholica fide. Vatic. unus, in catholica Ecclesia. Priorem lectionem præferimus, tum quia SS. PP. familiare est solo Catholica nomine Ecclesiam designare, tum quia inferior dicit, si extra Ecclesiam catholicam.

per solum baptismum vita æterna non acquiritur, si post baptismum male vivatur. Nam et illi qui bene vivunt debent operibus misericordiæ indesinerent insistere: scientes se licet levia, nonnulla tamen quotidie contrahere peccata, pro quibus etiam sancti et justii semper in hac vita Deo dicere debeant: *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris* (Matth. vi, 12). Quæ peccata quanto etiam a in rebus licitis et a Deo concessis frequenter hominibus subreunt, et quanto magis fortioribus cibus corpus impletur, et carnalibus cor hominis actibus atque affectibus implicatur, tanto frequentior culpa in hac mortalitate contrahitur.

43. *Abstinentia.* — Propterea humiles servi Christi, qui cupiunt Domino suo sine impedimento et absque animi noxia occupatione servire, conjugia omnino non appetunt, et a carnibus ac vino abstinent, in quantum corporis valetudo permittit. Non quia peccatum est aut conjugem habere, aut vinum carnosæ percipere: nam et beatus Apostolus dicit: *Quia omnis creatura Dei bona est, et nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur: sanctificatur enim per verbum Dei, et orationem* (I Tim. iv, 4, 5). Conjugium quoque in primis hominibus Deus et instituit, et benedixit (Gen. ii, 22). Propter quod Apostolus ait: *Honorable connubium in omnibus, et serus immaculatus* (Hebr. xii, 4). Igitur b servi Dei in eo quod a carnibus et vino abstinent, non tanquam res immundas refugiunt, sed mundioris vitæ instituta sectantur, et in eo quod conjugia non habent, non nuptiarum bonam crimen esse existimant, sed continentiam jugem bonis nuptiis meliorem esse non dubitant: isto quam maxime tempore, quando dicitur de continentia: *Qui potest capere, capiat* (Matth. xix, 12); de nuptiis vero dicitur: *Qui se non continet, nabet* (I Cor. vii, 9). In uno enim hortatione virtus erigitur c, in altero infirmitas remedio sublevatur. Unde quia ægritudini semper est consulendum, propterea si cui primo contigerit privari conjugio, si voluerit secundas, vel etiam tertias inire nuptias, nullum de illis peccatum habebit, si eas caste servaverit, id est, si unus et una, legitime duntaxat conjuncti, fidem servant, ut nec ille mulieri præter uxorem, nec illa viro præter maritum ullatenus miscetur. In talibus etsi fuerit aliquis conjugalis excessus, qui tamen legitimum non violet toram, habebit nonnullum d, sed veniale peccatum.

44. *Continentiæ votum.* — Sed hæc illorum sunt qui nullam voverunt continentiam Deo. Cæterum quisquis seipsum castraverit propter regnum caelorum, et in corde suo continentiam Deo voverit, non

A solum si fornicationis mortifero crimine (al. vulneri) maculetur, verum etiam si aut vir uxorem accipere, 521 aut mulier nubere voluerit, secundum Apostoli sententiam (I Tim. v, 12), damnationem habebit, quia primam fidem irritam fecit. Sicut ergo, secundum Apostoli sententiam (I Cor. vii, 3), dignum est ut uxori vir debitum reddat, similiter et uxor viro, quia si quis acceperit uxorem non peccat, et si virgo nupserit non peccat, ita, secundum ejusdem Apostoli dictum, qui statuerit in corde suo firmus non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ voluntatis, et voverit continentiam Deo, debet eam usque in finem tota mentis sollicitudine custodire, ne damnationem habeat, si primam fidem irritam fecerit. Similiter et conjugati viri, vel conjugatæ mulieres, si ex consensu perennem Deo voverint continentiam, voverint se voti sui obnoxios detineri e, nec jam sibi debere commixtionem carnis, quam licitam primitus habuerunt, sed Deum se debere continentiam f quam voverunt. Tunc enim unusquisque regnum caelorum, quod sanctis promittitur, possidebit, si obliviscens quæ retro sunt, et in anteriora extendens seipsum, secundum quod in Psalmis dicitur: *Vovete, et reddite Domino Deo vestro* (Psal. lxxv, 12), quod scilicet esse licitum, et ad profectum melioris vitæ pertinere cognoscit, et libenter voveat, et celeriter reddat g, et in hoc quod votum reddit, meliore semper conatu proficiat. Omni enim votum Deo, et reddenti quod vovit, ipse quoque Deus reddet caelestis regni præmia quæ promisit.

CAP. IV, seu REGULA PRIMA. *Natura divina.* — 45. h Firmissime itaque tene, et nullatenus dubites, Patrem et Filium et Spiritum sanctum unum esse naturam Deum, in cujus nomine baptizati sumus. Cuius enim aliud nomen sit Pater, aliud Filius, aliud Spiritus sanctus, hoc est utique unum naturæ nomen horum trium, quod dicitur Deus, qui dicit in Deuteronomio: *Videte, i videte quoniam ego sum Deus, et non est alius i præter me* (Deut. xxxii, 9); et de quo dicitur: *Audi, Israel, Dominus Deus tuus Dominus* (al. Deus) *unus est* (Deut. vi, 4); et, *Dominum Deum unum adorabis, et illi soli servies* (Ibid., 13).

CAP. V, seu REG. II. *Unus Deus.* — 46. Firmissime tene, et nullatenus dubites, Patrem et Filium et Spiritum sanctum, id est sanctam Trinitatem esse solam naturaliter verum Deum. Quia cum tres deos nobis colere non liceat, nisi unum solum verum Deum k, tamen, sicut Pater Deus verus dicitur, testante Apostolo, qui ait: *Conversus estis ad Deum a simulacris, servite Deo vivo et vero, et expectare Filium ejus de caelis, quem suscitavit a mortuis Jesum* (I Thest. i, 9):

nentiam.

g Vatic. unus, et fideliter reddat.

h Hactenus continua oratione legitur in ms. Corb. Hinc vero ad finem usque singulæ 40 regulæ suo numero designantur.

i Mss. tres Vatic. et Corb., *Videte, videte.* Cæteri semel tantum.

j Vatic. duo, *non est alius Deus.*

k Vatic. unus, *verum et omnipotentem Deum.*

a Sic editi. At ms. Corb., *quoniam etiam.* Vatic. unus, *quandoque etiam.*

b Editi, *Ideoque.* Mss. septem, *Igitur.*

c In editis, *In una enim ratione virtus exoritur.* Sed melius quod restituumus ex ms. Corb. Vatic. duo, *In una enim oratione* (alii duo, *orationis*) *virtus exoritur.* Angl. duo, *oratione virtus exoritur.*

d Ms. unus, *habebit non mortale, sed veniale.*

e Vatic. unus, *se sui voti nexu detineri.*

f Vatic. unus, *sed Deo se debere servare conti-*

ita quoque Filium verum Deum Joannes commendat apostolus dicens : *Scimus quia Filius Dei venit, et dedit nobis intellectum, ut cognoscamus verum Deum, et simus in vero Filio ejus Jesu Christo. Hic est Deus verus, et vita æterna (I Joan. v, 20) : qui utique quoniam verus Deus est, etiam Veritas est, sicut ipse nos edocet* **522** *dicens : Ego sum via, veritas et vita (Joan. xiv, 6). De Spiritu quoque sancto Joannes apostolus ait, Quia Spiritus est veritas (I Joan. v, 6). Et utique non potest naturaliter Deus verus non esse, qui Veritas est. Quem etiam Deum Paulus apostolus constituitur dicens : Membra vestra templum sunt Spiritus sancti qui in vobis est, quem habetis a Deo, et non estis vestri. Empti enim estis pretio magno; glorificate et portate Deum in corpore vestro (I Cor. vi, 19, 20).*

CAP. VI, seu REG. III. Deus æternus. — 47. Firmissime tene, et nullatenus dubites, Patrem et Filium et Spiritum sanctum, id est sanctam Trinitatem unum verum Deum sine initio sempiternum esse. Propter quod scriptum est : *In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum. Hoc erat in principio apud Deum (Joan. i, 1, 2).* Hæc de novo sempiternitas intimatur in psalmo ubi dicitur : *Deus autem Rex noster ante sæcula (Psal. LXXIII, 12); et alio loco, Sempterna quoque ejus virtus et divinitas (Rom. i, 20).*

CAP. VII, seu REG. IV. Deus incommutabilis. — 48. Firmissime tene, et nullatenus dubites, sanctam Trinitatem solum verum Deum, sicut æternum, ita solum naturaliter incommutabilem esse. Hoc enim significat cum dicit servo suo Moysi : *Ego sum qui sum (Exod. iii, 14).* Hinc et in Psalmis dicitur ^b, *In principio, Domine, terram fundasti, et opera manuum tuarum sunt cæli. Ipsi peribunt, tu autem permanes, et omnes sicut vestimentum veterascent; et sicut operatorum mutabis eos, et mutabuntur: tu autem idem ipse es, et anni tui non deficient (Psal. ci, 26, 27, 28).*

CAP. VIII, seu REG. V. Deus omnium creator. — 49. Firmissime tene, et nullatenus dubites, sanctam Trinitatem solum esse verum Deum, rerum omnium visibillum atque invisibillum creatorem. De quo in Psalmis dicitur : *Beatus cujus Deus Jacob adjutor ejus; spes ejus in Domino Deo ipsius, qui fecit cælum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt (Psal. cxlv, 5, 6).* De quo etiam Apostolus dicit : *Quoniam ex ipso, et per ipsum, et in ipso sunt omnia, ipsi gloria in sæcula (Rom. xi, 36).*

CAP. IX, seu REG. VI. Trinitas in unitate. — 50. Firmissime tene, et nullatenus dubites, Patris et Filii et Spiritus sancti unam quidem esse naturam, tres vero esse personas; Patremque solum esse qui dixit : *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit (Math. iii, 17); et Filium solum esse super quem illa vox solius Patris insonuit, quando in Jordane*

^a Ms. unus, quia veritas est.

^b Sic mss. quatuor. At edd., Hinc et Psalmus dicit. Ms. Corb., Huic et in Psalmis dicitur.

^c Mss. tres omittunt hæc verba.

^d Ms., in sæcula sæculorum. Amen.

secundum carnem baptizatus est Unigenitus Deus, qui carnem solus accepit; et Spiritum sanctum Patris et Filii solum esse, qui in specie columbæ super Christum baptizatum et ascendentem ab aqua descendit, et quinquagesimo die post resurrectionem, Christi fideles in uno loco positos, in linguarum ignearum divisione ^e adveniens replevit. Illam vero vocem, qua solus locutus est Deus Pater; et illam carnem, qua solus homo factus est Unigenitus Deus; et illam columbam, in cujus specie Spiritus sanctus super Christum descendit; illasque linguas igneas (Act. ii, 3), in quarum **523** divisione fideles ^f in uno loco constitutos replevit, opera esse totius sanctæ Trinitatis, id est unius Dei, qui fecit omnia in cælo et in terra, visibilla et invisibilla.

B CAP. X, seu REG. VII. Distinctio personarum. — 51. Firmissime tene, et nullatenus dubites, solum Deum Filium, id est unam ex Trinitate personam, solius Dei Patris esse Filium; Spiritum vero sanctum, ipsum quoque unam ex Trinitate personam, non solius Patris, sed simul Patris et Filii esse Spiritum. Ostendens enim Dei Filius se solum esse de Patre genitum, ait ^g : *Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret (Joan. iii, 16); et paulo post, Qui autem non credit jam judicatus est, quia non credidit in nomine unigeniti Filii Dei (Ibid., 18).* Spiritum autem sanctum et Patris et Filii esse Spiritum Apostolus docet, qui ait : *Vos autem non estis in carne, sed in spiritu, si tamen Spiritus Dei habitat in vobis (Rom. viii, 9).* Et sequitur ^h, *Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus (Ibid.).*

CAP. XI, seu REG. VIII. Spiritus sanctus. — 52. Firmissime tene, et nullatenus dubites, eundem Spiritum sanctum, qui Patris et Filii unus Spiritus est, de Patre et Filio procedere. Dicit enim Filius : *Cum venerit Spiritus veritatis, qui a Patre procedit (Joan. xv, 26); ubi suum Spiritum esse docuit, quia ipse est Veritas (Joan. xiv, 6).* De Filio quoque procedere Spiritum sanctum, prophetica atque apostolica nobis doctrina commendat. Isaïas enim dicit de Filio : *Percutiet terram virga oris sui, et spiritu labiorum suorum interficiet impium (Isai. xi, 4).* De quo et Apostolus ait : *Quem interficiet Dominus Jesus spiritu oris sui (II Thess. ii, 8).* Quem etiam ipse unicus Dei Filius spiritum oris sui esse significans, post resurrectionem suam insufflans in discipulos, ait : *Accipite Spiritum sanctum (Joan. xx, 22).* De ore vero ipsius Domini Jesu ait Joannes in Apocalypsi quia gladius utraque parte acutus procedebat (Apoc. i, 16). Ipse ergo spiritus oris ejus ipse est gladius qui de ore ejus procedit.

CAP. XII, seu REG. IX. Trinitas nullis terminis circumscripta. — 53. Firmissime tene, et nullatenus dubites, Trinitatem Deum immensum esse virtute, non mole, et omnem creaturam spiritiæm atque corporalem virtute ejus et præsentia contineri. Dicit enim

^e Sic ms. Corb. At edd., visione.

^f Editi, fideles apostolos. Mss. quinque non habent apostolos.

^g Ms. unus, Ostendit enim... cum ait.

^h Mss. tres, et secutus, ait.

Deus Pater : *Cælum et terram ego impleo* (Jer. XIII, 21). Dicitur etiam de Sapientia Dei, quæ Filius ejus est, quia *attingit a fine usque ad finem fortiter, et disponit omnia suaviter* (Sap. VIII, 1). De Spiritu quoque sancto legimus : *Quia Spiritus Domini replevit orbem terrarum* (Sap. I, 7). Et David propheta dicit : *Quo ibo a spiritu tuo, et a facie tua quo fugiam? Si ascendero in cælum, tu illic es; si descendero in infernum, ades* (Psal. CXXXVIII, 7).

CAP. XIII, seu REG. X. *Persona Filii*. — 54. Firmissime tene, et nullatenus dubites, unam ex Trinitate personam, id est Deum Filium, qui de natura Dei Patris solus natus est, et unius ejusdemque naturæ cum Patre est, ipsum in plenitudine temporis secundum susceptionem formæ servilis voluntarie in Virgine conceptum, et de Virgine natum, Verbum carnem factum : ipsum quoque esse qui essentialiter natus est de Patre ^a, et essentialiter **524** conceptus est natusque de Virgine; ipsumque unum esse, et unius naturæ cum Patre, et unius naturæ ^b cum Virgine, qui ait de Deo Patre : *Ante sæcula fundavit me, et ante omnes colles genuit me* (Prov. VIII, 22, et 26); de quo etiam dixit Apostolus quia, *cum venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub lege* (Gal. IV, 4).

CAP. XIV, seu REG. XI. *Humanitas Christi*. — 55. Firmissime tene, et nullatenus dubites, Christum Dei Filium sicut de Deo Patre plenum perfectumque Deum, ita de Virgine ^c matre plenum perfectumque hominem ^d genitum, id est Verbum Deum, habentem scilicet sine peccato veram nostri generis carnem ^e et animam rationalem. Quod ipse Dei Filius evidenter ostendit dicens de carne sua : *Palpate et videte quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere* (Luc. XXIV, 39). Animam quoque se habere his verbis ostendit, dicens : *Propterea me Pater diligit, quia ego pono animam meam, et iterum sumo ^f eam* (Joan. X, 17). Intellectum quoque animæ se habere ostendit in eo quod ait : *Discite a me quia mitis sum et humilis corde* (Matth. XI, 29). Et de ipso ^g Deus per prophetam dicit : *Ecce intelliget puer meus, et exaltabitur, et sublimis erit valde* (Isai. LI, 13). Nam et beatus Petrus secundum sancti David prophetiam in Christo carnem et animam constitetur. De ipso enim beato David loquens ait ^h : *Propheta igitur cum esset, et sciret quia jurejurando jurasset illi Deus de fructu lumbi ejus sedere super sedem ejus, providens locutus est de resurrectione Christi, quia neque dere-*

lictæ est anima ejus in inferno, neque caro ejus vidit corruptionem (Act. II, 30, 31).

CAP. XV, seu REG. XII. *Divinitas Christi*. — 56. Firmissime tene, et nullatenus dubites, unum atque ipsum esse Deum Verbum ⁱ, qui cum Patre Deo et Spiritu sancto Deo fecit omnia tempora, et in monte Sinai legem Moysi dedit (Exod. XX et XXI) ordinatam per angelos (Gal. III, 19), et ipsum Verbum Deum carnem factum : qui veniente plenitudine temporis, missus a Patre et Spiritu sancto, solus factus est ex muliere quam fecit, solus factus est sub lege (Gal. IV, 4) quam dedit.

CAP. XVI, seu REG. XIII. *De duabus in Christo naturis*. — 57. Firmissime tene, et nullatenus dubites, Dei Verbi ^j quod caro factum est duas naturas inconfusibiliter atque inseparabiliter permanere : unam veram divinam, quam habet cum Patre communem, secundum quam dicit : *Ego et Pater unum sumus* (Joan. X, 30); et, *Qui me videt, videt et Patrem* (Joan. XIV, 9); et, *Ego in Patre, et Pater in me est* (Ibid., 10) : secundum quam ^k eum dicit Apostolus (Heb. I, 3), Splendorem gloriæ et figuram **525** substantiæ Dei; alteram veram ^l humanam, secundum quam ipse Deus incarnatus dicit, *Pater major me est* (Joan. XIV, 28).

CAP. XVII, seu REG. XIV. *Unitas personæ in Christo*. — 58. Firmissime tene, et nullatenus dubites, Deum Verbum carnem factum unam habere divinitatis suæ carnisque personam. Deus enim Verbum plenam naturam humanam ita sibi veraciter unire dignatus est; et permanente divinitate sua ^m ita Verbum caro factum est, ut quamvis naturaliter non hoc sit Verbum quod caro, quia duarum naturarum veritas manet in Christo, secundum unam tamen personam, idem Verbum caro ab ipso fieret maternæ conceptionis initio. Deus enim Verbum non accepit personam hominis, sed naturam; et in æternam personam divinitatis accepit temporalem substantiam carnis. Unus est ergo Christus Verbum caro factum (Joan. I, 14), qui et ex patribus secundum carnem, et super omnia Deus benedictus in sæcula (Rom. IX, 5). Unus Jesus, cui et Pater dicit : *Ex utero ante luciferum genui te* (Psal. CIX, 3) : ubi significatur ante omne tempus sine initio æterna nativitas; ⁿ de quo et evangelista dicit, quia *vocatum est nomen ejus Jesus, quod dictum est ab angelo, priusquam in utero conciperetur* (Luc. II, 21).

CAP. XVIII, seu REG. XV. *Verbi et carnis unio*. — 59. Firmissime tene, et nullatenus dubites, carnem

^a Ms. unus, *Ipsumque essentialiter de Patre natum, et essentialiter de Virgine matre temporaliter conceptum et natum : ipsumque.*

^b Desunt in editis hæc verba, *cum Patre, et unius naturæ. Habentur ex ms. Corb.*

^c Ms. Corb., *sic de Maria Virgine.*

^d Ms. Corb., *Deum hominem.*

^e Ms. Vatic., *Idem Dei Verbum habens sine peccato eram nostri scilicet generis carnem.*

^f Mss. quatuor, *sumam.*

^g Sic mss. At edd., *et de seipso.*

^h Ms. unus Val., *De ipso enim beatus David loquens ait: Quoniam non derelinques animam meam in in-*

ferno. Propheta.

ⁱ Editi, *unum Filium atque ipsum esse Deum verum. Sed concinnior videtur lectio mss. trium.*

^j Sic mss. Corb. et Vat. tres. Cæteri non habent hæc verba, *atque inseparabiliter, habentque Dei verbum... in duas naturas, sed mendose.*

^k Sic mss. tres. At Vat. unus, *secundum quam et Apostolus ait, Splendor gloriæ, et figura substantiæ ejus.*

^l Vatic. duo, *alteram vero, Vat. alter, alteram vero veram.*

^m Vatic. unus, *divinitatis suæ natura.*

ⁿ In editis repetitur, *unus Jesus. Abest a russ. sex.*

Christi non sine divinitate conceptam in utero Virginis, priusquam susciperetur a Verbo; sed ipsum Verbum Deum suæ carnis acceptione conceptum, ipsamque carnem Verbi incarnatione conceptam (in *Sent.*, dist. 2, cap. Si autem).

CAP. XIX, seu REG. XVI. *Sacrificia. Sacrificium panis et vini.* — 60. Firmissime tene, et nullatenus dubites, ipsum unigenitum Deum Verbum carnem factum, se pro nobis obtulisse sacrificium et hostiam Deo in odorem suavitatis (*Ephes. v, 2*): cui cum Patre et Spiritu sancto a patriarchis, et prophetis, et sacerdotibus, tempore Veteris Testamenti animalia sacrificabantur; et cui nunc, id est tempore Novi Testamenti, cum Patre et Spiritu sancto, cum quibus illi est una divinitas, sacrificium panis et vini, in fide et caritate sancta catholica Ecclesia per universum orbem terræ offerre non cessat. In illis enim carnalibus victimis, significatio (al. figuratio) fuit carnis Christi, quam pro peccatis nostris ipse sine peccato fuerat oblaturus, et sanguinis quem erat effusus in remissionem peccatorum nostrorum: in isto autem sacrificio, gratiarum actio atque commemoratio est carnis Christi, quam pro nobis obtulit, et sanguinis quem pro nobis idem Deus effudit. De quo beatus Paulus dicit in Actibus apostolorum: *Attendite vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo (Act. ix, 28)*. In illis ergo sacrificiis quid nobis esset demandum figurate significabatur; in hoc autem sacrificio quid nobis jam donatum sit, evidenter ostenditur. In illis sacrificiis prænuntiabatur Filius Dei pro impiis occidendus: in hoc autem pro impiis annuntiat occisus, testante Apostolo quia *Christus, cum adhuc infirmi essemus secundum tempus, pro impiis mortuus est (Rom. v, 6)*, et quia *cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii eius (Ibid., 10)*.

526 CAP. XX, seu REG. XVII. *Humanitas Christi.* — 61. Firmissime tene, et nullatenus dubites, Verbum carnem factam eandem humanam carnem semper veram habere quæ de Virgine Verbum Deus natus est, qua crucifixus et mortuus est, qua resurrexit et in caelum ascendit, et in dextera Dei sedit (al. sedet), qua etiam venturus est iudicare vivos et mortuos. Propter quod ab angelis apostoli audierunt: *Sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in caelum (Act. i, 11)*; et beatus Joannes ait: *Eccce veniet cum nubibus, et videbit eum omnis oculus, et qui eum confixerunt, et videbunt eum omnes tribus terræ talem* (Apoc. i, 7).

CAP. XXI, seu REG. XVIII. *Natura nihil non bonum.* — 62. Firmissime tene, et nullatenus dubites, Trinitatem Deum, id est Patrem et Filium et Spiritum sanctum esse naturaliter summum atque incommu-

tabile bonum; et ab ipso creatas esse omnes naturas, bonas quidem, quia a summo bono factæ sunt; sed mutabiles^a, quia de nihilo factæ sunt; nullamque esse mali naturam^e, quia omnis natura, in quantum natura est, bona est. Sed quia in ea bonum et minus et augeri potest, in tantum mala dicitur, in quantum bonum ejus minuitur. Malum enim nihil est aliud nisi privatio boni. Unde constat geminum esse creature rationalis malum: unum quo (al. quod) voluntarie ipsa defecit a summo bono creatore suo, alterum quo (al. quod) irrita puniatur ignis æterni supplicio: illud passura juste, quia hoc admisit injuste; et quia^f ordinem in se non servavit divinæ institutionis, ordinem divinæ non effugiet ultionis.

CAP. XXII, seu REG. XIX. *Nulla creatura est eadem cum Deo.* — 63. Firmissime tene, et nullatenus dubites, neque angelos, neque quamlibet aliam creaturam ejusdem naturæ esse, cujus est secundum naturalem divinitatem suam summa Trinitas, quæ est unus naturaliter Deus Pater et Filius et Spiritus sanctus. Neque enim unius naturæ esse potuerunt^g ille qui fecit et ea quæ fecit.

CAP. XXIII, seu REG. XX. *Angeli facti stabiles.* — 64. Firmissime tene, et nullatenus dubites, omnem creaturam naturaliter mutabilem a Deo incommutabilifaciam; nec tamen jam posse quemlibet sanctorum angelorum in deterius commutari, quia sic acceperant æternam beatitudinem qua Deo stabiliter perfruuntur, ut ea cedere non possint. Sed hoc ipsum quod^h ab illo statu beatitudinis in quo sunt mutari in deterius nullatenum possunt, non est eis naturaliter insitum; sed postquam creati sunt, gratiæ divinæ largitate collatum. Si enim angeli naturaliter incommutabiles forent, nunquam de eorum consortio diabolus et ejus angeli cecidissent.

CAP. XXIV, seu REG. XXI. *Creaturæ rationales.* — 65. Firmissime tene, et nullatenus dubites, in omni creatura, quam spiritalem atque corpoream summa Trinitas fecit, soles spiritus angelicos et humanos intelligendi facultatem divinitus accepisse; ceteros vero spiritus brutorum animalium rationem et intelligentiam non accepisse, et etiam hoc omnino habere non posse. Propter quod dicitur hominibus: 527 *Notis fieri sicut equus et mulus, quibus non est intellectus (Psal. xxxi, 19)*; et ideo animas hominum et animas pecorum unius naturæ non esse; nec animas pecorum in hominesⁱ, nec animas hominum in pecora posse aliquando transire.

CAP. XXV, seu REG. XXII. *Libera voluntas Adæ.* — 66. Firmissime tene, et nullatenus dubites, primos homines, id est Adam et mulierem ejus, bonos, rectos, et sine peccato creatos esse, cum libero arbitrio, quo possent, si vellent, Deo semper i humil et bona vo-

^a Sic mss. quinque. At editi, *crucifixerunt*.
^b Vat. unus, *qualem scilicet despererunt*. In reliquis hæc non adduntur.
^c Ms. unus, *a summo bono bona factæ sunt*.
^d Hæc verba sed mutabiles, etc., absunt a mss. duobus Vatic.
^e Sic mss. sex. At editi, *matam naturam*.
^f Mss. quinque, et quæ. Vatic. *mane, divina con-*

stitutionis.
^g Mss. septem, *esse poterant*.
^h Mss. tres, *hoc ipsum quo*.
ⁱ Sic mss. quatuor. At editi, *in animas hominum... in animas pecorum*.
^j Leguntur hæc, *Deo semper*, in ms. Corb. Non leguntur in edd.

luntate servire atque obedire : quo arbitrio etiam possunt, si velent, propria voluntate peccare ; eosque non necessitate, sed propria voluntate peccasse ; illaque peccato sic in deterius mutatam humanam naturam, ut non solum ipsi prius hominibus per peccatum mors obtineret regnum, sed etiam in omnes homines transiret peccati mortisque dominium.

CAP. XXVI, seu REG. XXIII. *Peccatum originale.* — 67. Firmissime tene, et nullatenus dubites, omnem hominem qui per concubitum viri et mulieris concipitur, cum originali peccato nasci, impietati subditum, mortisque subjectum, et ob hoc natura iræ filium nasci. De qua dicit Apostolus : *Eramus enim et nos natura filii iræ, sicut et ceteri (Ephes. II, 3)*. A qua ira nullus liberatur, nisi per fidem mediatoris Dei et hominum, hominis Jesu Christi, qui sine peccato conceptus, sine peccato natus, sine peccato mortuus, peccatum pro nobis factus est, id est sacrificium factus est pro peccatis nostris. In Veteri quippe Testamento peccata dicebantur sacrificia quæ pro peccatis offerebantur : in quibus omnibus fuit significatio Christi, quia ipse est *Agnus Dei qui tollit peccata (al. peccatum) mundi (Joan. I, 29)*.

CAP. XXVII, seu REG. XXIV. *Non baptizatorum pœna quæ.* — 68. Firmissime tene, et nullatenus dubites, non solum homines jam ratione utentes, verum etiam parvulos, qui sive in utero matrum vivere incipiunt, et ibi moriuntur, sive jam (al. cum) de matribus nati sine sacramento sancti baptismatis, quod datur in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, de hoc sæculo transeunt, ignis æterni sempiterno supplicio puniendos. Quia etsi peccatum propriæ actionis nullum habuerunt, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione et natiuitate traxerunt.

CAP. XXVIII, seu REG. XXV. *Judicium.* — 69. Firmissime tene, et nullatenus dubites, ideo Christum Filium Dei ad judicandos vivos et mortuos venturum, ut homines quos hic dono suæ gratiæ gratis per fidem justificat, eisdemque justificatis, in fide et caritate sanctæ matris Ecclesiæ usque in finem perseverantiam donat, in suo adventu resuscitet et glorificet, et secundum promissionem suam æquales sanctis angelis faciat, et ad eum statum perducat, in quo perfecte, in quantum unicuique donat Deus, boni sint, et ab ipsa perfectione deinceps mutari non possint : ubi diversa erit sanctorum gloria, sed una erit omnium vita æterna. Diabolum vero et angelos ejus in ignem æternum a Christo esse mittendos, ubi nunquam carebunt pœna quam eis præparavit divina justitia ; cum ipso autem diabolo impios et iniquos homines, de quibus Scriptura dicit : *Imitantur 528 autem eum qui sunt ex parte illius (Sap. II, 25)*, pro eo quod eum in malis operibus imitati sunt, et ante finem præsentis vitæ congruam pœnitentiam non egerunt, resumptis corporibus supplicio æternæ combustionis arsueros.

CAP. XXIX, seu REG. XXVI. *Resurrectio carnis.* — 70. Firmissime tene, et nullatenus dubites, omnibus hominibus et bonis et malis resurrectionem carnis in

A adventu Domini futuram esse communem ; retributionem vero justitiæ Dei esse bonis malisque dissimilem : secundum quod Apostolus ait *quia omnes resurgemus, sed non omnes immutabimur (I Cor. XV, 51)*. Immutabuntur autem justii, qui ibunt in vitam æternam. Quod Apostolus ostendit dicens : *Et mortui resurgent incorrupti, et nos immutabimur (Ibid., 52)*. Et ostendens quæ erit ipsa immutatio adjecit (v. 53) : *Oporet animi corruptibile hoc induere incorruptionem, et mortale hoc induere immortalitatem. In justorum (al. eorum) corporibus fiet quod ipse Apostolus ait : Seminatur in corruptione, surgat in incorruptione ; seminatur in ignobilitate, surgat in gloria ; seminatur in infirmitate, surgat in virtute ; seminatur corpus animale, surgat corpus spiritale (Ibid., 42 et seq.)*. Quod B propterea spiritale dixit, non quia ipsum corpus spiritus erit, sed quia vivificante spiritu immortale atque incorruptibile permanebit. Sic autem tunc dicitur spiritale corpus, cum non spiritus sit, sed permaneat corpus ; sicut nunc animale dicitur, cum tamen inveniatur non anima esse, sed corpus.

CAP. XXX, seu REG. XXVII. *Fides et baptismus.* — 71. Firmissime tene, et nullatenus dubites, exceptis illis qui pro nomine Christi suo sanguine baptizantur, nullum hominem accepturum vitam æternam, qui non hinc malis suis fuerit per pœnitentiam fidemque C conversus, et per sacramentum fidei et pœnitentiæ, id est per, baptismum liberatus. Et majoribus quidem necessarium esse, et pœnitentiam de malis suis agere, et fidem catholicam secundum regulam veritatis tenere, et sacramentum baptismatis accipere ; parvulis vero, qui nec propria voluntate credere, nec pœnitentiam pro peccato quod originaliter trahunt agere possunt, sacramentum fidei et pœnitentiæ, quod est sanctum baptisma, quandiu rationis ætas eorum capax esse non potest, sufficere ad salutem.

CAP. XXXI, seu REG. XXVIII. *Gratia.* — 72. Firmissime tene, et nullatenus dubites, neminem hic posse hominum pœnitentiam agere, nisi quem Deus illuminaverit, et gratuita sua miseratione converterit. Apostolus enim dicit : *Ne forte det illis Deus pœnitentiam ad cognoscendam veritatem, et respiciant a diaboli laqueis (II Tim. II, 25)*.

CAP. XXXII, seu REG. XXIX. *Nihil agi sine gratia.* — 73. Firmissime tene, et nullatenus dubites, posse quidem hominem quem nec ignorantia litterarum, nec aliqua prohibet imbecillitas vel adversitas, verba sanctæ legis et Evangelii, sive legere, sive ex ore cujusquam prædicatoris audire ; sed divinis mandatis obedire neminem posse, nisi quem Deus gratia sua præverit, ut quod audit corpore, etiam corde percipiat, et, accepta divinitus bona voluntate atque virtute, mandata Dei facere et velit et possit. *Neque 529 enim qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus (I Cor. III, 7)* : qui etiam operatur in nobis et velle et perficere, pro bona voluntate (Philip. II, 13).

CAP. XXXIII, seu REG. XXX. *Deum nihil latere.* — 74. Firmissime tene, et nullatenus dubites, Deum nihil latere. —

^a Val. unus, *Agnus immaculatus.*

^b Ms. unus, *per misericordiam fidemque.*

^c Abest ab edd. et pœnitentiæ. Legitur in mss. quatuor. Ms. unus, *quod est secundum baptisma.*

74. Firmissime tene, et nullatenus dubites, Deo incommutabili non solum præterita et præsentia, sed etiam futura omnia incommutabiliter esse notissima, cui dicitur: *Deus, qui occultorum es cognitor, qui scis omnia antequam fiant* (Dan. XIII, 42).

CAP. XXXIV, seu REG. XXXI. *Prædestinatio*. — 75. Firmissime tene, et nullatenus dubites, Trinitatem Deum incommutabilem, rerum omnium atque operum tam suorum quam humanorum certissimum cognitorem^a, ante omnia sæcula scire quibus esset per fidem^b gratiam largiturus: sine qua nemo potuit ab initio mundi usque in finem, a reatu peccati tam originalis quam actualis absolvi. Quos enim Deus præscivit et prædestinavit conformes fieri imaginis Filii sui^c (Rom. VIII, 29).

CAP. XXXV, seu REG. XXXII. *Beati ex prædestinatione*. — 76. Firmissime tene, et nullatenus dubites, omnes quos vasa misericordiae gratuita bonitate Deus facit, ante constitutionem mundi in adoptionem filiorum Dei prædestinatos a Deo; neque perire posse aliquem eorum quos Deus prædestinavit ad regnum cælorum, nec quemquam eorum quos Deus non prædestinavit ad vitam, ulla posse ratione salvari. Prædestinatio enim illa gratiæ donationis est præparatio qua nos Apostolus ait prædestinatos in adoptionem filiorum, d per Jesum Christum in ipsum (Ephes. I, 5).

CAP. XXXVI, seu REG. XXXIII. *Baptismus*. — 77. Firmissime tene, et nullatenus dubites, sacramentum baptismatis, non solum intra Ecclesiam catholicam, sed etiam apud hæreticos qui in nomine Patris^e et Filii et Spiritus sancti baptizant, esse posse; sed extra Ecclesiam catholicam prodesse non posse^f: imo sicut intra Ecclesiam recte credentibus per sacramentum baptismi conferri salutem, sic extra Ecclesiam baptizatis, si ad Ecclesiam non redierint, eodem baptismo cumulari perniciem (1, quæst. I, cap. Firmissime). Tantum enim valet ecclesiasticæ societatis unitas ad salutem, ut baptismo non salvetur, cui non ibi datur ubi oportet ut detur. Inesse tamen homini baptismum^g etiam extra Ecclesiam baptizato, sed ad iudicium inesse ab Ecclesia separato. Et quia manifestum est, ubicunque datum fuerit, hoc baptisma semel esse dandum, ideo etsi ab hæreticis in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti fuerit datum, venerabiliter agnoscendum, et ob hoc nullatenus iterandum. Salvator enim dicit: *Qui semel lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet* (Joan. XIII, 40).

CAP. XXXVII, seu REG. XXXIV. *Extra Ecclesiam salus nulla*. — 78. Firmissime tene, et nullatenus dubites, omnem extra Ecclesiam catholicam baptizatum participem fieri non posse vitæ æternæ, si ante finem vitæ hujus catholice non fuerit redditus atque incorporatus Ecclesiae: quia *si habeam*, inquit Aposto-

lus, *omnem fidem, et 530 noverim omnia sacramenta, caritatem autem non habeam, nihil sum* (I Cor. XIII, 2). Nam et in diebus diluvii neminem legimus extra arcam potuisse salvari.

CAP. XXXVIII, seu REG. XXXV. *Damnandi*. — 79. Firmissime tene, et nullatenus dubites, non solum omnes paganos, sed etiam omnes Judæos, et omnes hæreticos atque schismaticos, qui extra Ecclesiam catholicam præsentem finiunt vitam, in ignem æternum ituros, qui paratus est diabolo et angelis ejus (Matth. XXV, 41).

CAP. XXXIX, seu REG. XXXVI. *Hæretici*. — 80. Firmissime tene, et nullatenus dubites, quemlibet hæreticum sive schismaticum, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti baptizatum, si Ecclesiae catholice non fuerit aggregatus, quantascunque eleemosynas fecerit, etsi pro Christi nomine etiam sanguinem fuderit, nullatenus posse salvari. Omni enim homini qui Ecclesiae catholice non tenet unitatem, neque baptismus, neque eleemosyna quamlibet copiosa, neque mors pro nomine Christi suscepta proficere poterit ad salutem, quando (al. quandiu) in eo vel hæretica vel schismatica pravitas perseverat quæ dicit ad mortem.

CAP. XL, seu REG. XXXVII. *Christiani male viventes*. — 81. Firmissime tene, et nullatenus dubites, non omnes qui intra Ecclesiam catholicam baptizantur accepturos esse vitam æternam, sed eos qui percepto baptismo recte vivunt, id est qui se abstinent a vitis et concupiscentiis carnis. Regnum enim cælorum sicut infideles, hæretici atque schismatici non habebunt, sic catholici criminosi possidere non poterunt.

CAP. XLI, seu REG. XXXVIII. *Sine peccatis neminem vivere*. — 82. Firmissime tene, et nullatenus dubites, etiam justos atque sanctos homines, exceptis iis qui baptizati parvuli sunt, sine peccato hic neminem vivere posse; semperque omni homini esse necessarium, et peccata sua usque in finem vitæ præsentis eleemosynis, jejuniis, oratione, vel lacrymis^h diluereⁱ, et remissionem a Deo humiliter ac veraciter postulare.

CAP. XLII, seu REG. XXXIX. *Cibus et potus. Conjugium, Secundæ nuptiæ licitæ*. — 83. Firmissime tene, et nullatenus dubites, omnem creaturam Dei bonam esse, et nihil rejiciendum quod cum gratiarum actione percipitur; et Dei servos qui a carnibus aut vino abstinent, non tanquam immunda quæ a Deo facta sunt respuere, sed a fortiori cibo et potu, pro sola castigatione corporis abstinere. Nuptias quoque divinitus institutas et benedictas; et melius quidem esse si quisquam sine conjugio sit, ut liberius atque plenius cogitet quæ sunt Dei, quomodo placeat Deo (I Cor. VII, 34); tamen illis qui continentiam

^a Mss. duo, conditorem.

^b Ms. Corb., per fidem ab eodem inspiratam.

^c Mss. sex, Filii ejus.

^d Abest Dei, quod in editis legitur, a ms. Corb. et textu Apostoli.

^e Ms. unus, baptizatis prodesse non posse.

^f Vatic. unus, Inest tamen homini baptismus... sed ... inest.

^g Ms. Corb., non indiget lavari, nisi ut pedes lavet.

^h Hæc verba, jejuniis, oratione, vel lacrymis, habentur ex ms. Corb.

ⁱ Ms. unus, redimere.

non voverunt, nullum esse peccatum si vel mulier nubat, vel vir uxorem ducat. Nec solas primas nuptias a Deo institutas, sed etiam secundas et tertias, pro eorum qui se continere non possunt, infirmitate concessas. Eis vero qui sive conjugati, sive a conjugio liberi continentiam Deo voverint, admodum esse damnabile, si vel illi conjugale opus voluerint appetere, quo se non accessuros, vel illi repetere, a quo se recessuros, illi libera, illi communi professi sunt voluntate.

CAP. XLIII, seu REG. XL. *Malos misceri bonis in Ecclesia.* — 84. Firmissime tene, et nullatenus dubites, aream Dei esse catholicam Ecclesiam, et intra eam usque in finem sæculi frumento mixtas **531** paleas contineri, hoc est bonis malos sacramentorum communione misceri; et in omni professione, sive clericorum, sive monachorum, sive laicorum, esse bonos simul et malos; nec pro malis bonos deserendos, sed pro bonis malos, in quantum exigit fidei et caritatis ratio tolerandos, id est, si vel in Ecclesia nullius perfidie semina spargunt, vel fratres ad aliquod malum opus mortifera imitatione non ducunt. Nec posse aliquem intra Ecclesiam catholicam recte credentem beneque viventem alieno unquam maculari peccato, si cuiquam peccanti nec consensionem præbeat, nec favorem; utiliterque malos a bonis intra Ecclesiam tolerari, si hoc cum eis bene vivendo et bene monendo agatur, ut et videntes et audientes quæ bona sunt, mala sua respuant, et iudicandos se a Deo pro suis malis operibus contremiscent; atque ita, preveniente dono gratiæ, de suis iniquitatibus confundantur, et ad bonam vitam per Dei misericordiam convertantur. Bonos vero a malis intra Ecclesiam duntaxat catholicam constitutis non debere nisi operum dissimilitudine separari ^a, ut cum quibus divina communicant sacramenta, non habeant mala opera, quibus illi sunt criminosi, communia. In fine vero sæculi bonos a malis etiam corpore separandos, quando veniet Christus habens ventilabrum in manu sua, et permundabit aream suam, et congregabit triticum suum in horreum ^b, paleas autem comburet igni inexstinguibili (Matth. III, 12); quando per iudicium justum segregabit justos ab injustis, bonos a malis, rectos a perversis: bonos constituet a dextris, malos a sinistris, et ex ejus ore justi æternique iudicii sempiterna atque incommutabili prolata sententia, iniqui omnes ibunt in combustionem æternam, justi autem in vitam æternam (Matth. XXV, 45): iniqui semper arsuri cum diabolo, justi autem regnaturi sine fine cum Christo.

CAP. XLIV. *Persistendum in fide.* — 85. Hæc interim quadraginta capitula ad regulam veræ fidei firmissime pertinentia fideliter crede, fortiter tene, veraciter patienterque defende. Et si quem contraria his dogmatizare cognoveris, tanquam pestem fuge, et tanquam hæreticum abijce. Ita enim ista quæ possumus fidei catholicæ congruunt, ut si quis non so-

lum omnibus, sed etiam singulis voluerit contraire, in eo quod singulis horum contumaciter repugnat, et his contraria docere non dubitat, hæreticus et fidei Christianæ inimicus, atque ex hoc omnibus catholicis anathematizandus appareat. Quamvis igitur et angustia temporis, et festinatio portitoris compulerit nos aliqua quæ pro diversis hæresibus agnoscendis atque vitandis fuerant inserenda præterire silentio, tamen si omnia quæ in hoc opusculo continentur recensere et notissima prorsus habere non negligas, ex his poteris cauta discretione etiam de cæteris spiritaliter iudicare. Apostolus enim dicit quia *spiritalis iudicat omnia* (I Cor. II, 15): quo donec unusquisque nostrum perveniat, in eo quo pervenit ambulet, id est in eo quod certum accepit fideliter perseveret. Quod si quid aliter sapit, hoc quoque illi Deus revelabit. Amen.

532 ADMONITIO de subsequente capite XLV.

Caput subsequens non vere a Fulgentio proditisse, sed a quovis alio auctore incerto, huic operi completo subijunctum, nemo est qui inficietur, si totum perlegens Fulgentii librum, ad postrema capituli ultimi verba vel mediocriter attenderit. Propositis enim 40 capitulis, seu potius regulis veræ fidei, angustia temporis et festinatione portitoris cogi se dicit plura silentio præterire quæ fuerant alias inserenda. Unde nec verisimile est eum (addita insuper manifesta totius operis clausula) capite isto longiori, et ad rem nihil, aut pena nihil conferente, ausuisse opus jam completum, aut breviori sermone repetiisse regulas seipsis satis contractas.

Accedit illud quod, etsi hæc parum conaucerent na hocce caput Fulgentio tribueremus, manuscripti omnes per nos visi, Vaticani quatuor, Anglicani duo, nec non Corbeiensis unus pervetustus et caractere ipso annos præferens mille aut amplius, hoc est ipso ferme Fulgentii aut proxime sequenti sæculo exaratus, hæc omnia quæ in isto capite leguntur omittunt, habetque postremus ille in fine post hæc verba, Hoc quoque illi Deus revelabit, Amen, eadem omnino manu, Fulgentii episcopi sanctæ Ecclesiæ catholicæ Ruspensis De Regula veræ fidei liber explicit. Verum quia religio fuit quidquam hic ante editis minus excudere, visum est totum hoc caput huic operi per modum appendix singularis subnectere.

CAPUT XLV.

1. Vere firmum fidei est fundamentum, principaliter credere Patrem et Filium et Spiritum sanctum, unum esse naturaliter Deum: ita ut de natura Patris vere natum unigenitum Filium, et simul de Patre et Filio vere atque naturaliter procedentem credamus Spiritum sanctum: ipsamque sanctam Trinitatem esse unum solum, verum, æternum, atque incommutabilem Deum. Credere etiam congruit ad salutem, unam ex Trinitate personam, id est Unigenitum Deum, pro nostra salute solum hominem factum; eundemque unum esse Deum verum, et hominem verum, secundum divinitatem unam naturam habentem cum Patre et Spiritu sancto; secundum

^a Vatic. unus, sic debere operum dissimilitudine separari.

^b Sic ms. Corb., juxta Græcum textum. Editi vero, triticum in horreum suum.

humanitatem vero, animam Christi rationalem ejusdem naturæ esse cujus sunt animæ omnium hominum, et carnem Christi illius esse naturæ cujus est universorum qui de primo homine originem ducant. Ergo nec animam Christi nec carnem unius cum divinitate ejusdemque esse naturæ, quia secundum humanitatem vere ipse creatus est; sed sicut divinitati ejus cum Patre et Spiritu sancto est divina natura communis, sic animæ ejus et corpori naturalis est communio cum animabus et corporibus nostris. Qui divinitate sua carnem atque animam credentium in se, et a peccati dominio, et ab æternæ mortis supplicio gratis eripuit auferendo peccatum.

2. Hac enim credulitate munitus, non oblivisceris divinam misericordiam die-noctue supplicare, obsecrans beatam spem omnium credentium in se, qui est Christus Dominus, ut hujus fidei veritatem firmiter tenens inviolatamque custodias: quia Spiritus sanctus fidelibus se deprecantibus copiosum subministrat adjutorium, sicut propheta dicit: *Prope est Dominus omnibus invocantibus* 533 *eum in veritate. Voluntatem timentium se faciet, et preces eorum exaudiet, et salvos faciet eos. Custodit Dominus omnes diligentes se, et omnes peccatores disperdet* (Psal. CXLIV, 18, 19, 20). Et iterum ipsi Deo dicit: *Ecce omnes qui se elongant a te peribunt: perdidisti omnes qui fornicantur abs te* (Psal. LXXII, 27). De se autem ait: *Mihi autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino spem meam* (Ibid., 28).

3. Adhære igitur Deo, fili carissime, et in ipso spem tuam toto corde, fide et caritate constitue. In militia sæculi exhibe regi terreno fidei servitium, quia hoc diligit Deus, hoc mandat Apostolus. In causa vero fidei, qua Christus nos redemit in sanguine suo, omnis de corde nostro timor abcedat. Illi animas nostras debemus cujus sanguine redempti sumus. Illam debemus præ omnibus diligere quem novimus nostrarum animarum clementissimum Redemptorem. Illius debemus timere præ omnibus æternam et veram potestatem, quem venturum speramus æquissimum judicem. Illius debemus promissa toto affectu cordis appetere, qui potest animæ et corpori donare vitam æternam. Illius debemus timere iracundiam, qui potest animam et corpus mittere in gehennam: in cujus iudicio sine acceptatione personarum, sine ambitu potestatum æqualiter judicabitur domini et servi, reges et milites, divites et pauperes, humiles et sa-

Albines; ubi servus quisquis hic fidem Dei in veritate tenuerit, regno potietur æterno, dominus apertam infidelis sempiterno exuretur incendio; ubi servorum dominorumque fidelium nec vita terminabitur, nec lætitia finietur, infidelium vero sive servorum sive dominorum, secundum sermonis prophetici veritatem, *Ignis eorum non exstinguatur, et vermis eorum non morietur* (Isai. LXVI, 24). Ibi autem iniqui in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus.

4. Attendamus autem quomodo illius Salvator iterum esse prædixerit, nempe illos quibus dicturus est: *Esurivi, et non dedistis mihi manducare; sitiivi, et non dedistis mihi bibere; nudus fui, et non vestistis me; hospes, et non suscepistis me; infirmus et in carcere, et non venistis ad me* (Matth. xxv, 42). Quod si in ignem æternum digne mittetur qui Christo in suis minimis esurienti panem non dederit, quid passurus est qui ipsum panem qui de caelo descendit, non per infidelitatis vitium admittit? Et si in flammis perennis exuretur qui Christo in suis minimis silenti calicem aquæ frigidæ non tribuit, quid ille patietur qui renatus ex aqua et Spiritu sancto sanctum baptismum in se iterum permittit, quod ad salutem semel et ad sacramentum sanctorum regenerationis accepit? Et si illum credimus perennis subdendum esse tormentis qui Christum in suis minimis peregrinum hospitio negligit caritate suscipere, quid passurus se putaverit qui Dominum Christum de domo sui cordis excludens, et diabolum in se cæca prorsus infidelitate recipiens, de sancta Ecclesia, quæ est columna et firmamentum veritatis (I Tim. iii, 15), hæretica circumventus falsitate discesserit? Et si ille qui infirmos atque in carcere positos famulos Christi non visitat igni deputatur sempiterno, quid illis retribuendum dicemus qui Dei famulos, in quibus solam persequuntur fidei veritatem, aut squabore carcerum, aut exsilio deportatione violenter affligunt? Sed in his omnibus licet infideles sæviant, Deus tamen sui auxilium subministrat. Et dum iniuriam fidei aut calidam quemque seductione aut violenta compulsionem capiunt depravare, Christus, qui est virtus et sapientia Dei, virtutem tribuit ut mortiferæ suasionis promissa despiciant, et terroribus humanis robore divini timoris obsistant: tantum est ut voluntas non ardeatur a Deo, et fidei præmio potietur. Ipsa est enim cui aut per infidelitatem infligitur æterna pena, aut servata fidei merces erit sempiterna lætitia.

S. FULGENTII

PRO FIDE CATHOLICA,

ADVERSUS PINTAM EPISCOPUM ARIANUM,

LIBER UNUS.

534. 1. Catholica fidei fidissimum fundamentum præstet Christum apostolos esse, certa fidei testatur integritas: quam rationem, ipsa forsitan predicatione cessante, occulta necessitate quæ operatio Spiritus sancti in mentibus fidelium seminata atque concreta insinuat. Quis tamen bene credentium ignorat quia hæreses omnes de Catholica exierunt, tanquam sarmenta inutilia de vite projecta? Ipsa autem manet in radice sua, in vite sua, in caritate sua, et portæ inferorum non prævalent adversus eam (Matth. xvi, 18). Ecclesia una, Ecclesia vera, Ecclesia catholica, contra omnes hæreses pugnans, pugnare potest, expugnari non potest: de qua Salomon in Canticis canticorum, ex persona Christi suam sponsam, quam Ecclesiam

credimus, laudantis, dicit: *Ecce proxima mea tanquam liliam in medio spinarum* (Cant. ii, 2): quia diversarum hæresum dogmatibus ejus integritas tanquam spinis quotidie pungitur, ut contra hostes suos vigilans exerceatur, donec carnis tanquam liliam in capite sponsi sui candore ipso decoretur.

2. Verum quia quidam, proprio spiritu actus, qui fidei cultores Homeostanos vel Unisubstantianos vocandos esse præsumpsit, ejus imperitiam respondendum. Tantis enim ac talis est omnipotens Deus, ut per malos pronuntiet bona; sicut per pontificem malum (Joan. xi, 49), nostræ redemptionis prædicere dignatus est sacramentum. Is namque qui ipsum condidit libellum seva mente conceptum, consensum